

Aktuální otázky lidských práv

Vážené dámy a pánové,

vítáme vás v novém roce novým číslem Bulletinu Centra pro lidská práva a demokratizaci. Dovolte mi na úvod pár slov k tomu, co se nám za uplynulých dvanáct měsíců podařilo a nepodařilo. Začneme mezinárodními úspěchy – v září 2012 se Centrum stalo členem AHRI, prestižní asociace lidskoprávních institutů. Vypracovali jsme rovněž zprávu o stavu rasismu a diskriminace v České republice pro Evropskou síť proti rasismu (ENAR). Díky grantu Masarykovy univerzity se můžeme pochlubit krásnými novými internetovými stránkami a také logem. Uspořádali jsme sérii diskuzí a seminářů, za zmínku stojí zejména debata s volebními pozorovateli (např. s Petruškou Šustrovou) o zkušenostech z misí a názorech na roli pozorovatelů či seminář s bývalým soudcem rwandského tribunálu a budoucím soudcem Mezinárodního trestního soudu Robertem Fremrem na téma právních a politických limitů efektivního fungování mezinárodního trestního soudnictví. Předvánoční dárek nám nadělila Molly M. Pucci ze Stanford University přednáškou na téma fungování komunistické tajné policie. Naši členové vystoupili na řadě domácích i zahraničních konferencí, napsali

desetitisíce znaků v odborných textech, stázovali u důležitých světových institucí, případně oslavovali tituly na univerzitách v Georgetownu, Lucemburku či Benátkách. Naopak se nám nepodařilo naplnit ambice v podobě pravidelného vydávání anglické „půlročenky“ o tuzemském lidskoprávním dění.

A co vás čeká v novém čísle Bulletinu? Díky již zaběhnuté spolupráci s Veronikou Bílkovou se přímo od české zástupkyně v Benátské komisi dozvíte novinky ze zasedání tohoto důležitého tělesa působícího v rámci Rady Evropy. Neminou vás tradiční souhrny o dění v Haagu, Štrasburku a Lucemburku a seznámíte se s řadou nových zpráv a problémů. Jako překvapení pro vás máme recenzi na novou knihu rozhovorů Tomáše Němečka s předsedou Ústavního soudu Pavlem Rychetským z pera Kláry A. Samkové, která se mnohých probíraných událostí přímo účastnila a jak je jejím dobrým zvykem, má na ně trochu jiný názor než ostatní protagonisté.

Za Centrum pro lidská práva a demokratizaci
Vám přeje pozitivními událostmi naplněný rok 2013
Hubert Smekal.

Obsah

Když opadne voda Prosinčové zasedání Benátské komise

Implementace Istanbulského protokolu: Krok k efektivnější dokumentaci a řešení případů mučení

1) Mezinárodní trestní spravedlnost |7

Nejnovější rozsudky ICTY Spravedlnost, nebo ukázka selektivnosti práva?

Genderová rovnost a spravedlivý proces z pohledu MTS

Tribunál pro mezinárodní zločiny na bangladéšský způsob

2) Evropský systém ochrany lidských práv |13

Lidskoprávně z Lucemburku

Co nového ve Štrasburku? O škaredých amerických praktikách v Evropě a advokátech-bonzácích

Přijetí Listiny základních práv jako současné britské lidskoprávní dilema

3) Mezinárodní politika a lidská práva |21

Magnitsky Act Schválení amerického zákona o porušování lidských práv a ruská reakce

Zahraniční politika EU a lidská práva v roce 2012

Spravedlnost i pro chudé Neformální systémy spravedlnosti a jejich lidskoprávní rozměr

4) Česká republika a lidská práva |26

Domovní prohlídky ve světle aktuální judikatury Ústavního soudu

Nedobrovolné hospitalizace: Strategická litigace vrací úder

5) Recenze |28

Tomáš Němeček – Pavel Rychetský: Diskrétní zóna

+ Monitoring lidskoprávních publikací: Přehled aktuálních článků o lidských právech

Když opadne voda

Prosincové zasedání Benátské komise

Veronika Bílková,

zástupkyně ČR v Benátské komisi

V posledních měsících roku 2012 poutaly italské Benátky pozornost především mimořádně vysokou hladinou vody, která zalila mnoho známých a turisty oblíbených míst, včetně náměstí sv. Marka. Méně už se ví, že když voda opadla, konalo se v historické budově Scuola Grande di San Giovanni Evangelista poslední loňské, v pořadí již 93. plenární zasedání Benátské komise (Venice Commission). Zasedání, které proběhlo ve dnech 14. – 15. prosince, mělo volnější program než obvykle, což Komisi umožnilo zamyslet se nad některými obecnějšími otázkami jejího působení. Českou republiku tentokrát na jednání zastupovala jen členka, dr. Veronika Bílková z Právnické fakulty UK a Ústavu mezinárodních vztahů v Praze; náhradnice, dr. Kateřina Šimáčková z Nejvyššího správního sou-

du, se v té době věnovala jiným lidskoprávním aktivitám, především Lidskoprávnímu moot courtu v Brně.

Na prosincovém zasedání Benátské komise byla přijata čtyři stanoviska týkající se konkrétních zemí, jedna studie obecnějšího zaměření a jedna kompilace. První stanovisko se zabývá novelou ustanovení Ústavy upravující postavení soudců a žalobců v **Černé Hoře** (Opinion 677/2012). Otázka, jaké postavení soudci a žalobci ve státě mají a jak a kým by měli být jmenováni a odvoláváni, je v současné době diskutována ve velké části zemí střední a východní Evropy. Hlavním problémem bývá, jak vyvážit snahu učinit soudní moc (a do jisté míry i postavení žalobců) nezávislou na politických vlivech a zájem o to, aby také tato moc podléhala principům demokratické legitimacy a odpovědnosti. Stanovisko obsahuje některá doporučení, která by nalezení rozumného kompromisu měla napomoci (např. jmenování žalobců parlamentem).

Druhé, z českého pohledu ještě zajímavější stanovisko, se věnuje lustračnímu zákonu přijatému

Zasedací sál jednání Benátské komise, autorka: Veronika Bílková.

v roce 2012 v *Makedonii*, resp. FYROMu (Opinion 694/2012). Jedná se již o třetí makedonský zákon tohoto typu, oba předchozí legislativní pokusy byly smeteny ze stolu Ústavním soudem z důvodů rozporu s Ústavou. Stanovisko vyznívá kriticky, pro ČR jsou ale spíše než konkrétní výhrady vůči makedonské úpravě důležitá obecná pravidla aplikovatelná na lustrace, která stanovisko uvádí. Tato pravidla mj. vyžadují, aby řízení o lustracích bylo vždy individualizované, zahrnovalo presumpci nevinu a právo se hájit popř. též soudní cestou a požadavek, aby lustrace platily jen po omezenou dobu. Tato doba se má odvíjet od tempa demokratizace dané země, neboť lustrace jsou vnímány jako dočasný prostředek zabráňující návratu totality. Současně je třeba respektovat, že lidé se mohou měnit, a tak automaticky vyřazovat někoho z veřejného života na základě názorů, které měl před několika desetiletími, nemusí být správné.

Zřejmě nejkomplexnější je stanovisko k ústavní situaci v *Rumunsku* (Opinion 685/2012). Stanovisko reaguje na soubor novel z července 2012, které pozměnily zákony o Ústavním soudu a o referendu. Novelky byly přijaty v kontextu neúspěšných snah rumunské vlády a parlamentu odvolat za pomoci referenda prezidenta Traiana Baseska. Benátská komise zvolený postup, tj. novelizaci zákonů akty exekutivy následně schválenými Parlamentem, zcela neodmítla, doporučila ale, aby takový postup zůstal výjimečným a byl podřízen pevným pravidlům.

Poslední přijaté stanovisko, které bylo vypracováno ve spolupráci s OBSE, se zaměřuje na novelky zákonů o parlamentních a místních volbách v *Uzbekistánu* (Opinion 693/2012). Stanovisko oceňuje změny, ke kterým v Uzbekistánu došlo (např. umožnění účasti na volbách vězňům), současně ale upozorňuje na nedostatky navrhované úpravy (např. vágní formulace využívané v textu, které ponechávají příliš mnoho diskrece veřejné moci).

Kromě stanovisek adresovaných jednotlivým zemím přijala Benátská komise na svém prosincovém zasedání také jednu obecnější tematickou studii a jednu kompilaci. *Studie*, připravená z podnětu Parlamentního shromáždění makedonskou členkou Benátské komise, dr. Gordanou Siljanovskou-Davkovou, se věnuje *Omezením mandátu a neslučitelnosti politických funkcí*. Podrobněji řeší dvě otázky, a to vhodnost časového omezení mandátu volených politických představitelů a možnost současného zastávání většího počtu takových mandátů. Hlavní využití zdroje zahrnují jak vnitrostátní legislativu, tak akademické texty. Studie není

cílem sama o sobě, měla by se stát východiskem pro směrnice týkající se dané problematiky, které zřejmě na půdě Komise vzniknou v nejbližší době. *Kompilace*, připravená Sekretariátem Benátské komise, je věnována *Svobodě sdružování*. Materiál na cca třiceti stránkách přehledně shrnuje „judikaturu“ Komise v oblasti svobody sdružování obecně i ve vztahu ke konkrétním sdružením (nevládní organizace a náboženské skupiny). Na kompilaci by opět měly navázat směrnice, které budou vypracovány v průběhu let 2013 a 2014.

Méně nabytá agenda spolu s chladným a deštivým počasím, které v Benátkách po celou dobu zasedání panovalo, vytvořily příznivé předpoklady pro kolektivní sebereflexi členů ohledně působení Komise. Předmětem diskuse se stala zejména dvě témata. Prvním je postavení Benátské komise v systému Rady Evropy a její vztah k ostatním orgánům této organizace. Panuje shoda na tom, že společně s Evropským soudem pro lidská práva se Komise řadí mezi nejúspěšnější instituce Rady Evropy pověřené lidskoprávní agendou. Oba orgány působí v této sféře komplementárně, neboť zatímco ESLP se zabývá individuálními kauzami a vynáší právně závazná rozhodnutí, Benátská komise nejčastěji posuzuje obecné právní předpisy a přijímá nezávazná stanoviska. Zkušenost za poslední dvě desetiletí přitom ukazuje, že oba tyto přístupy jsou důležité a jen jejich kombinace může standard ochrany lidských práv a zajištění demokracie posunout dále.

Druhé diskutované téma souviselo s geografickou sférou působení Komise. *Evropská komise pro demokracii prostřednictvím práva* (European Commission for Democracy Through Law), jak se Benátská komise nazývá celým jménem, je primárně evropským orgánem. V posledních letech ovšem existuje tendence rozšiřovat jak její členskou základnu, tak projednávaná témata mimo Evropu, zejména do Jižní Ameriky a Severní Afriky. Otázka, do jaké míry je vhodné a možné aplikovat na tyto oblasti „evropské standardy“, resp. „evropské ústavní dědictví“, o něž se Benátská komise ve svých názorech opírá, zůstává otevřená podobně jako otázka, nakolik by „Evropská komise“ mohla a měla původní normativní rámec opustit a pokusit se identifikovat a aplikovat standardy univerzální. Ani jedna z těchto otázek nedostala, vzhledem ke své komplexnosti vcelku logicky, na zasedání jasnou odpověď. Již samotný fakt, že si je členové položili, je ale signálem toho, že Benátská komise se snaží kriticky reflektovat nejen praxi států, ale i své vlastní aktivity. Do nového roku jí asi lze popřát sotva co lepšího, než aby jí tato snaha vydržela.

Implementace Istanbulského protokolu

Krok k efektivnější dokumentaci a řešení případů mučení

Linda Janků

Dne 17. října 2012 se v Praze uskutečnil informační seminář o přístupu k diagnostice a dokumentaci následků mučení a jiného krutého, ponižujícího či nelidského zacházení nebo trestání v souladu s Istanbulským protokolem. Jednalo se o první seminář na toto téma pořádaný v České republice, který byl realizován v rámci projektu Evropské unie ARTIP (*Awareness Rising and Training for the Istanbul Protocol*)[1]. Záměrem semináře bylo poukázat na možnosti a praktickou užitečnost Istanbulského protokolu, přičemž v rámci vystoupení přednášejících i následné diskuze zaznělo mnoho zajímavých informací a podnětů. S alespoň některými z nich se na následujících řádcích můžete seznámit.

Istanbulský protokol byl v roce 1999 předložen Vysokému komisaři OSN pro lidská práva a přijat jako oficiální, byť právně nezávazný dokument OSN. Jeho plný název zní *Zásady pro účinné vyšetřování a dokumentaci mučení a jiného krutého, nelidského či ponižujícího zacházení nebo trestání* a obsahuje mezinárodně přijímané standardy a postupy pro rozpoznání a dokumentování symptomů mučení a jiných forem nelidského zacházení tak, aby tyto informace mohly posloužit jako platný důkaz u soudu či jiných vyšetřujících orgánů. Na vypracování návrhu protokolu se podílelo více než 75 odborníků na právo, zdraví a lidská práva a přes 40 různých organizací.

Cílem Istanbulského protokolu je sloužit jako praktická příručka pro právníky a lékaře, kteří pracují (nebo mohou přijít do styku) s oběťmi mučení a jiného krutého, nelidského či ponižujícího zacházení. Právě zprostředkování zkušeností odborníků z oblasti medicíny i práva a propojení jejich pohledů představuje jeden z klíčových přínosů Protokolu pro praxi. K práci s oběťmi mučení přistupují právo i medicína z jiných hledisek, neboť usilují o naplnění odlišných – byť vzájemně souvisejících – cílů. Z pohledu lékařů se jedná o snahu pomoci dané osobě vypořádat se s prožitým traumatem, u právníků jde především o snahu zdokumentovat a identifikovat případy spáchání tohoto zločinu pro účely cizineckého, uprchlického či trestního práva. V každém případě se ale jedná o situaci, kde je potřebný komplexní přístup a kde nutně dochází k zapojení odborníků z obou oblastí. Existuje proto zájem, aby mezi nimi existovala co nejotevřenější komunikace zahrnující vzájemné vyměňování zkušeností a podnětů. Výsledkem právě takové mezi-

oborové spolupráce je i Istanbulský protokol, v rámci jehož implementace by mělo dojít k posílení kooperace odborníků z příslušných odvětví i na úrovni jednotlivých států.

Škála účastníků semináře, který se konal v nádherných prostorách historické knihovny Psychiatrické kliniky 1. Lékařské fakulty UK, byla pestrá a odrážela rozmanitost oblastí a oborů, v nichž se lze setkat s oběťmi mučení či jiných forem nelidského a ponižujícího zacházení. Kromě zahraničních expertů, kteří na semináři vystoupili a jejichž hlavním zástupcem byl koordinátor projektu ARTIP prof. Thomas Wenzel z Lékařské univerzity ve Vídni, ji tvořili odborníci z oblasti práva, medicíny, psychologie či sociální práce; zástupci státního a nevládního sektoru i studenti. Po představení problematiky řešené Istanbulským protokolem, důvodů jeho přijetí a přínosů, jaké může mít jeho implementace pro vypořádání se s případy mučení a jiných forem nelidského či ponižujícího zacházení, následovala diskuze o legislativních, medicínských a psychosociálních přístupech k dokumentaci a péči o osoby, které byly vystaveny mučení či jiným formám nelidského zacházení.

Jak upozornil koordinátor projektu ARTIP prof. Thomas Wenzel, problematika řešená Istanbulským protokolem představuje značně širokou oblast, s níž je možné se setkat v různých kontextech a situacích. Kromě reakce na „domácí“ případy zahrnující mučení či jiné kruté, nelidské a ponižující zacházení (např. případy týrání dětí či seniorů) může být Istanbulský protokol nápomocen i státním orgánům či nevládním organizacím pracujícím s uprchlíky, příp. jinými kategoriemi migrantů, kteří se v zemi původu stali oběťmi tohoto jednání. Schopnost identifikace a adekvátní reakce na případy, které mohou zahrnovat mučení či jiné kruté, nelidské a ponižující zacházení, přitom zahrnuje řadu dílčích aspektů.

Předně je třeba oběti tohoto jednání kvalifikovaně rozpoznat; k tomu slouží celá řada fyzických i psychologických indicií a postupů k jejich identifikaci, o nichž Protokol podrobně pojednává. S oběťmi mučení je dále nutno pracovat způsobem, který dosáhne zamýšleného cíle (dokumentace a získání důkazů pro případné stíhání pachatelů) za minimalizace opětovné traumatizace oběti tím, že je nucena znovu vyprávět a „prožít“ svůj příběh. Zde je třeba najít rovnováhu mezi zájmem na vyšetření případů mučení na straně jedné a zájmem na poskytnutí co nejúčinnější psychiatrické péče k překonání prožitého traumatu na straně druhé. Kromě toho je ale také třeba mít na paměti negativa projevující se na psychice osob, které s oběťmi mučení pravidelně pracují; to představuje často opomíjený aspekt celé problematiky a riziko, kterému je rovněž nutno předcházet.

Otázky spjaté s obsahem Istanbulského protokolu představují téma, jemuž zatím v České republice nebylo věnováno mnoho pozornosti. Snahy o implementaci Protokolu jsou zde teprve v počátcích, přičemž k jejich podnícení mělo přispět právě i uspořádání výše popsaného semináře. Povinnost vyšetřovat, dokumentovat a stíhat případy mučení a jiného krutého, nelidského či ponižujícího zacházení nebo trestání vyplývá pro všechny státy z mezinárodního smluvního i obyčejového práva. Istanbulský protokol představuje jeden z nástrojů, které mohou přispět k efektivnějšímu naplnění tohoto závazku. Přestože Česká republika co se týče mučení neřadí mezi státy s problematickou pověstí, stále zde existuje prostor pro zlepšení stávající praxe identifikace, dokumentace a práce s případy obětí mučení či jiného nelidského a krutého zacházení. K

tomuto zlepšení přitom mohou přispět právě i doporučení a příklady dobré praxe, které nabízí Istanbulský protokol, mohou k tomuto zlepšení přispět. Šíření informovanosti o Protokolu lze tedy jedině uvítat a očekávat pozitivní výsledky, které může implementace některých jeho doporučení do české praxe přinést.

Poznámky

[1] Projekt usiluje o to, aby právníci a odborníci v oblasti sociálních a zdravotních služeb napříč obory využívali Istanbulský protokol při posuzování mučení a jiných forem násilí. Za tím účelem nabízí informační materiály, školení či e-learningový kurz týkající se všech právních i zdravotních aspektů protokolu. Blíže viz <http://www.istanbulprotocol.info>.

Pocta památce umučených obětí diktátorského režimu v Chile. Zdroj: www.flicker.com.

1) Mezinárodní trestní spravedlnost

Nejnovější rozsudky ICTY

Spravedlnost, nebo ukázka selektivnosti práva?

Anna Matušinová

Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii (ICTY) v uplynulém měsíci rozhodně nezhálel. V polovině listopadu v odvolacím rozsudku osvobodil chorvatské generály Ante Gotovinu a Mladena Markače. Na konci měsíce dospěl ke stejnému závěru v případě členů Kosovské osvobozené armády (UÇK) Ramushe Haradinaje, Idrize Balaje a Lahi Brahimaje. Zatímco v listopadu údajné zločince osvobozoval, v první polovině prosince jim naopak ukládal tresty – za zločiny v bosenském Višegradu byli odsouzeni bosenští Srbové Milan Lukić a Sredoje Lukić, doživotní trest odnětí svobody za zločiny v Srebrenici a Žepě dostal Zdravko Tolimir.

Chorvatsko: Ante Gotovina a Mladen Markač

Zřejmě nejkontroverznějším rozhodnutím roku, které ICTY učinil, bylo osvobození generálů Gotoviny a Markače. Zatímco Chorvati jásají a oslavují své národní hrdiny, na srbské straně je patrné roztrpčení a ozývá se hlasitá kritika ohledně legitimacy tribunálu. Ante Gotovina se stal velitelem chorvatské armády v roce 1992, před ICTY byl souzen za činy, které měl spáchat v roce 1995 během operace Bouře proti samozvané Republice srbská Krajina.[1] Gotovina se mezinárodnímu tribunálu dlouho vyhýbal, ale v roce 2005 byl dopaden na Kanárských ostrovech a v dubnu 2011 jej ICTY shledal vinným v devíti bodech obžaloby z deseti [2]. Podle tribunálu měl mít Gotovina na svědomí zabití více než 150 srbských civilistů a vyhnání z domů 150 až 200 tisíc Srbů během svého tažení a dobytí Republiky srbská Krajina. Za spáchání zločinů proti lidskosti a porušení zákonů a obyčejů války byl odsouzen k 24 letům vězení. Spoluobviněný bývalý vysoký představitel chorvatské policie Mladen Markač dostal trest odnětí svobody v délce 18 let (viz Bulletin 4/2011).

O rok a půl později, 16. listopadu 2012, však ICTY rozhodl o odvolání, v němž označil operaci Bouře za legitimní akt obrany vlastního území. Tribunál dále neshledal, že by na nevojenské cíle bylo mířeno úmyslně a neprokázalo se, že by se chorvatské armádní velení podílelo na zločinném spolčení, jehož cílem bylo vyhnání Srbů. Z těchto důvodů tribunál navrhl okamžité propuštění obou obžalovaných. Rozsudek byl však přijat těsnou většinou (3:2), jeden ze soudců

ve svém disentu dokonce označil proces za groteskní a v rozporu se smyslem pro spravedlnost.

Rozsudek vyvolal rozporuplné reakce. Zatímco Chorvati ho vítají a oslavují, Srbové tribunál otevřeně kritizují; zbytek světa zůstává ve svých prohlášeních opatrný. Po vynesení rozsudku Srbsko požádalo tribunál, aby poskytl jeho vyšetřovatelům důkazy, které byly v procesu s Gotovinou a Markačem předloženy. Srbsko totiž deklarovalo svůj záměr zahájit vlastní vyšetřování, ve kterém chce odhalit viníky spáchaných zločinů (bude se však muset vypořádat se zásadou *ne bis in idem*). Podle názoru srbského premiéra Ljajiče ztratil ICTY veškerou svou důvěryhodnost a ukázal selektivnost v uplatňování práva. Ke kritice se přidal i srbský prezident Nikolič, podle jehož názoru tribunál vznikl jako instituce, která má primárně soudit Srby. Nikolič též vyjádřil své obavy, že „rozsudek nepřispěje k uklidnění situace v regionu a otevře staré rány“.[3]

Prosincový návrat obou národních hrdinů do Chorvatska se neobešel bez mohutných oslav. Velká podpora, jíž se Gotovina stále těší nejen mezi lidmi, ale též příslušníky pravice a katolické církve může nakonec vyústit v jeho opětovný návrat do vrcholných státních funkcí. Za dva roky by se dokonce mohl stát chorvatským prezidentem.

Kosovo: Ramush Haradinaj, Idriz Balaj a Lahi Brahimaj

V “osvobozovacím” trendu pokračoval tribunál i 29. listopadu 2012, kdy zprostil obvinění bývalého kosovského premiéra Ramushe Haradinaje, který byl obžalován z válečných zločinů a zločinů proti lidskosti. Ty měl spáchat v době kosovského konfliktu v letech 1998 až 1999. V dubnu 2008 ICTY osvobodil bývalého velitele Kosovské osvobozené armády pro nedostatek důkazů, o dva roky později (v červenci 2010) však odvolací komora vrátila proces k novému projednání. Kritici poukazují na fakt, že v průběhu řízení před tribunálem zemřelo 27 svědků obžaloby a zbývající nakonec odmítli vypovídat; pochybnosti o zastrašování svědků jsou tudíž na místě.[4] Teď soudci znovu potvrdili svůj názor, že neexistují důkazy o tom, že by se Haradinaj osobně účastnil útoků proti Srbům a jejich spojencům, ani že by se zapojil do zločineckého spiknutí s cílem pronásledovat civilisty a násilně upevňovat moc UÇK. Vzhledem k tomu, že Haradinaj v roce 2005 opustil pozici premiéra Kosova a dobrovolně se vydal do Haagu, rozhodl se po návratu do země pokračovat ve své politické činnosti. Nejen, že Haradinaj bude zřejmě

součástí vlády, ale lze v brzké době očekávat i jeho návrat jako premiéra.

Spoluobžalovaný Idriz Balaj, bývalý velitel speciálních jednotek UÇK Černých orlů, byl v roce 2008 rovněž zbaven všech obvinění. Jediným, kdo byl shledán vinným, se stal Haradinajův strýc a zástupce v UÇK Lahi Brahimaj. V roce 2008 ho ICTY odsoudil za dva případy mučení a kruté zacházení k šesti letům vězení. Všechny tři (Haradinaje, Balaje i Brahimaje) nyní ICTY zprostil obvinění a nařídil jejich propuštění.

Jak se dalo očekávat, kosovští Albánci verdikt uvítali, Srbové naopak znovu poukázali na selektivní spravedlnost v rozhodování ICTY. Evropská unie podmínila přístupové rozhovory Srbska spolupráci s haagským tribunálem a usmířením s Kosovem. Je však vysoce pravděpodobné, že srbská vláda nebude chtít s Haradinajem jednat a po obou kontroverzních rozsudcích ICTY se může stát, že přestane mít o vstup do EU zájem.

Bosenští Srbové: Milan Lukić a Sredoje Lukić

Milan a Sredoje Lukićovi veleli polovojenské skupině bosenských Srbů, která si říkala Bílí orlové nebo také Mstítelé. Podle obžaloby se měli dopustit zločinů proti lidskosti a porušení zákonů a obyčejů války v letech 1992 a 1993. Milan Lukić (již dříve odsouzený v nepřítomnosti za spáchání válečných zločinů srbským soudem na 20 let) byl zatčen v Argentině v roce 2005, jeho bratranec Sredoje Lukić se sám vydal tribunálu o měsíc později. Pravděpodobně nejznámějším incidentem, za nějž byli Lukićovi souzeni, se stal tzv. masakr v Pionýrské ulici. Ten se měl udát v červnu 1992 v městě Višegrad, které dnes leží na území Bosny a Hercegoviny. Tribunál prokázal, že vojáci pod vedením bratranců Lukićových nahnali civilisty do dvou budov, ty podpálili a zastřelili každého, kdo se pokusil o útěk. Zavražděno mělo být 53 osob (v původním verdiktu jich bylo 59). ICTY odsoudil v červenci 2009 Milana Lukiće k doživotnímu odnětí svobody, Sredoje Lukić měl zůstat ve vězení 30 let.

O dva roky později, dne 4. prosince 2012, tribunál vynesl odvolací rozsudek, v němž potvrdil trest doživotního odnětí svobody Milanu Lukićovi a snížil trest na 27 let pro Sredoje Lukiće. Jedná se tak o první případ, kdy odvolací komora ICTY potvrdila doživotní trest odnětí svobody. Představitelé Bosny a Hercegoviny rozsudek uvítali, kritika se na tribunál snesla ze Srbska. Rozsáhlé protestní akce kritizovaly ambivalentní přístup tribunálu k „srbským zločincům“ a poukazovaly na nedávné rozsudky s chorvatskými a kosovskými představiteli.

Bosenský Srb Zdravko Tolimir

Prozatím posledním odsouzeným před ICTY je bývalý generál Zdravko Tolimir, který byl podle obžaloby pravou rukou vrchního velitele bosensko-srbské armády Ratka Mladiče.[5] Po podepsání Daytonské mírové dohody se stal bosenským vojenským zástupcem v Organizaci pro bezpečnost a spolupráci v Evropě. Poté pracoval jako poradce prezidentky Republiky srbské Biljany Plavšičové, odsouzené tribunálem v roce 2001. Bývalý vůdce vojenské zpravodajské služby Tolimir byl zadržen v srbské enklávě v Bosně v roce 2007. Kvůli jeho špatnému zdravotnímu stavu však proces před tribunálem v Haagu začal až v únoru 2010. Podle obžaloby se Tolimir podílel na vytvoření etnicky čistého státního útvaru na území Bosny. Vysloužil si dokonce přezdívku chemický Tolimir, neboť chtěl údajně použít chemické zbraně nejen proti základnám bosenských muslimů, ale též proti civilistům. ICTY ho soudil především za etnické vyčištění bosenských měst Žepy a Srebrenice a deportaci jejich obyvatel, stejně jako za srebrenický masakr. Za zmíněné činy je podle obžaloby přímo odpovědný. Generál se hájil před tribunálem sám, vraždění označil za protiteroristickou akci.

Prakati oslavující Ante Gotovinu. Zdroj: Tomeksi1, www.commonswiki.com

Podle soudců je však nade vši pochybnost prokázáno, že se Tolimir dopustil genocidy formou zločinného spiknutí, vyhánění civilního obyvatelstva a vražd. Tribunál dospěl k názoru, že generál věděl o úmyslu spáchat genocidu a dokonce ji sám řídil. Tolimir se tak 12. prosince 2012 zařadil mezi pět viníků, kterým ICTY prokázal genocidu (pokaždé se jednalo o události ve Srebrenici). Za spáchání genocidy, zločinů proti lidstvi a válečných zločinů v roce 1995 odsoudil tribunál Tolimira k doživotnímu trestu odnětí svobody. Lze očekávat, že odsouzený využije svého práva na odvolání.

Selektivní spravedlnost?

Rozsudky jakéhokoliv mezinárodního tělesa mají potenciál vyvolávat kontroverze. Judikatura Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii není výjimkou. Proces s Gotovinou od počátku provokoval. Zatímco Chorvaté ho vnímali jako hodnocení legitimacy své vlastenecké války, Srbové s napětím očekávali, zda bude tribunál zastávat tvrdý postoj i vůči nesrbským obžalovaným. Politizaci rozhodnutí se tedy těžko dalo vyhnout. Zproštění obžaloby Haradinaje ještě podtrhuje argument, že právo a politiku nelze oddělit.

Vzhledem k prosincovým rozsudkům je roztrpčení na srbské straně pochopitelné. Před tribunálem nyní stojí poslední těžké úkoly – vynést rozsudek nad Ratkem Mladičem a Radovanem Karadžićem a samozřejmě dokončit probíhající řízení s ostatními obžalovanými. Právě tyto rozsudky budou klíčové pro zhodnocení práce tribunálu a potvrzení či vyvrácení domněnky o selektivní spravedlnosti. Prozatím totiž tribunál spíše společnost rozděluje a nepřispívá k jejímu usmíření. Jeho heslo „předávat válečné zločince spravedlnosti a přinášet spravedlnost obětem“ tudíž zůstává spíše pouhou proklamací.

Poznámky

[1] Republiku srbská Krajina (RSK) vyhlásili chorvatští Srbové po jednostranném odtržení Chorvatska od Jugoslávie v roce 1991. RSK zanikla po chorvatské ofenzívě v srpnu 1995, státní útvar nebyl nikdy oficiálně uznán žádným jiným státem.

[2] Generál Markač se vzdal ICTY již v březnu 2004.

[3] Borger, J.: *War crimes convictions of two Croatian generals overturned*, 16. November 2012, <<http://www.guardian.co.uk/world/2012/nov/16/war-crimes-convictions-croat-generals-overturned>>.

[4] Srbský žalobce Vladimir Vukčević obvinil ICTY, že svědky špatně chránil, neboť prokázal neznalost místní mentality a nedokázal zaručit případným svědkům beztrestnost.

[5] Mladič je považován za hlavního viníka vyvraždění osmi tisíc muslimů v Srebrenici v červenci 1995. Rozsudek zatím ICTY nevynesl.

Zdroje

Appeals Chamber Acquits and Orders Release of Ante Gotovina and Mladen Markač, ICTY, 16 November 2012, <<http://www.icty.org/sid/11145>>.

Borger, J.: *War crimes convictions of two Croatian generals overturned*, 16 November 2012, <<http://www.guardian.co.uk/world/2012/nov/16/war-crimes-convictions-croat-generals-overturned>>.

Haradinaj, Balaj, and Brahimaj Acquitted on Retrial, ICTY, 29 November 2012, <<http://www.icty.org/sid/11159>>.

Life imprisonment for Milan Lukić confirmed, Sredoje Lukić's sentence reduced, ICTY, 4 December 2012, <<http://www.icty.org/sid/11162>>.

Zdravko Tolimir sentenced to life imprisonment for Srebrenica and Žepa crimes, ICTY, 12 December 2012, <<http://www.icty.org/sid/11175>>.

Genderová rovnost a spravedlivý proces z pohledu MTS

Ondřej Vykoukal

Mezinárodní trestní soud (MTS) je, co do množství a závažnosti vydávaných rozhodnutí, zatím jednoznačně ve stínu ostatních mezinárodních trestních tribunálů. Přesto se na přelomu listopadu a prosince objevila dvě rozhodnutí MTS, která rozhodně stojí za pozornost.

První žena před ICC

Přípravný senát č. I zveřejnil 22. listopadu 2012[1] příkaz k zatčení Simone Gbagbové, manželky bývalého prezidenta Pobřeží slonoviny Laurenta Gbagba, za údajnou odpovědnost za páchání zločinů proti lidskosti, konkrétně vraždy, znásilnění a jiného sexuálního násilí, perzekuce a jiných nelidských činů. Jedná se o první předvolanou ženu v historii MTS. Stejně jako její manžel, který je zadržován ve vazbě v Haagu od listopadu 2011, se těchto zločinů měla dopustit v období po prezidentských volbách v roce 2010, ve kterých zvítězil opoziční kandidát Alassane Outtara. Během následného povolebního násilí, které vypuklo, když se Gbagbo odmítl vzít moci, zahynulo více než 3000 obyvatel Pobřeží slonoviny (viz Bulletin 10/2011). Gbagbová, někdy nazývaná Gbagbovým alter egem nebo Železnou lady Pobřeží slonoviny, se na násilí měla podílet jako členka nejbližšího okruhu Gbagbových spolupracovníků, který cíleně plánoval násilné útoky na příznivce Alassana Outtary. Navíc je Gbagbová obviněna z náboru a vyzbrojování tisíců dobrovolníků a žoldáků, jež poté začlenila do řad oficiálních ozbrojených sil.

Mezinárodní trestní soud. Foto: www.flickr.com

V současné době je držena v domácím vězení ve městě Odienne, kde ji vyslychají místní vyšetřovatelé. Gbagbová je totiž obviněna i na národní úrovni a zatím není jisté, zda ji vláda vzhledem k principu komplementarity do Haagu vydá. Jistým paradoxem v tomto případě přitom je, že Pobřeží slonoviny není smluvní stranou Římského statutu, ale jurisdikci MTS dobrovolně přijalo rozhodnutím vlády z roku 2003, v jejímž čele tehdy stál právě Laurent Gbagbo.

Porušení práva na spravedlivý proces?

Další rozhodnutí, které by určitě nemělo uniknout žádnému zájemci o mezinárodní trestní spravedlnost, padlo v případě Germaina Katangy a Mathieu Ngudjola Chua, bývalých čelních představitelů Fronty vlasteneckého odporu v Itury (FRPI) v Demokratické republice Kongo. Na rozdíl od předchozího případu není v tomto rozhodnutí podstatná stránka hmotná, nýbrž procesní.

Dne 21. listopadu 2012 rozhodl Projednací senát č. II o rozdělení obžaloby na dvě individuální a dále navrhuje její změnu vůči Germainu Katangovi, co do typu odpovědnosti podle čl. 25 odst. 3 Římského statutu. Překvapivé na tomto rozhodnutí je, že k němu dochází více než rok poté, co byla ukončena důkazní fáze řízení, a šest měsíců po tom, co MTS obdržel závěrečná podání stran a odebral se k poradě, a v době, kdy se již očekávalo meritorní rozhodnutí soudu.[2] Čtení mezi řádky tohoto rozhodnutí působí dojmem, že soud předpokládal, že bude muset Katangu osvobodit, a proto musí dojít ke změně obžaloby tak, aby vedla k jeho odsouzení. Podle kritiků je jedním z dalších možných důvodů rovněž fakt, že dvěma soudcům Projednacího senátu č. II již vypršel mandát, který nyní bude muset být kvůli delšímu projednávání případu prodloužen.

Soud ovšem nerozhodoval jednotně. Holandská soudkyně Van Den Wyngaert uveřejnila poměrně silné a výmluvné disentující stanovisko. V něm uvedla, že *“tato změna jde mimo všechny rozumné možnosti aplikace Předpisu č. 55 a zcela zásadně zasahuje do práva obžalovaného na spravedlivý proces.”*[3] Dále zdůrazňuje, že žalobce nikdy v celém průběhu procesu nenavrhol změnu typu odpovědnosti a že soud se pro změnu rozhodl na základě svědectví samotného Katangy. Tímto svědectvím se snažil zbavit odpovědnosti podle čl. 25 odst. 3 písm. a) a b), na základě nichž byl souzen.

Toto rozhodnutí může mít také vliv na celou strategii obhajoby budoucích případů u MTS. Pokud si obhajoba nebude moci být jistá, na základě kterého typu odpovědnosti je její klient obžalován, bude se snažit kli-

enta preventivně obhajovat tak, jako by byl obžalován na základě všech typů odpovědnosti podle Římského statutu. Tato strategie nevyhnutelně povede k enormnímu nárůstu počtu svědků, množství důkazů a v konečném důsledku k prodlužování celého procesu. Rovněž hranice mezi rolí žalobce a soudu se tímto rozhodnutím stírá a soud v podstatě přebírá jednu z hlavních pravomocí žalobce – vznesení a formulaci obvinění, což spolu s naprostou absencí principu právní jistoty zcela jednoznačně představuje flagrantní porušení práva na spravedlivý proces.

Poznámky

[1] Příkaz k zatčení byl vydán již 29. února 2012, ale odtajněn až nyní. Spekuluje se, že důvodem zveřejnění je potřeba zvýšení tlaku na Pobřeží slonoviny ze strany MTS na vydání Gbagbové do Haagu.

[2] Mathieu Ngudjola Chuiya byl rozsudkem ze dne 18. 12. 2012 osvobozen v plném rozsahu.

[3] *After case closed, judges propose changes to the charges against Germain Katanga*, 26. 11. 2012 (<http://www.katangatrial.org/2012/11/after-case-closed-judges-propose-changes-to-the-charges-against-germain-katanga/>).

Zdroje

- Easterday, J.: *After case closed, judges propose changes to the charges against Germain Katanga*, 26. 11. 2012, <<http://www.katangatrial.org/2012/11/after-case-closed-judges-propose-changes-to-the-charges-against-germain-katanga/>>.

- Nossiter, A.: *Arrest Warrant Issued for Wife of Ivory Coast's Ex-President*, The New York Times, 22. 11. 2012, <http://www.nytimes.com/2012/11/23/world/africa/criminal-court-issues-arrest-warrant-for-simone-gbagbo.html?ref=internationalcriminalcourt&_r=1&>.

- Schabas, W. A.: *Serious Fairness Issues Raised by New Ruling in Katanga Case*, PhD studies in human rights blog, 2. 12. 2012 <<http://humanrightsdoctorate.blogspot.cz/2012/12/serious-fairness-issues-raised-by-new.html>>.

Tribunál pro mezinárodní zločiny na bangladéšský způsob

Markéta Glacová

Důvodem vzniku bangladéšského Tribunálu pro mezinárodní zločiny (ICT) byla snaha prošetřit zločiny spáchané během tamní války za nezávislost, jež probíhala v roce 1971 a byla provázena řadou krutostí[1], které lze kvalifikovat jako válečné zločiny, zločiny proti lidskosti či genocidu. Právní základ pro vznik tohoto tribunálu, zřízeného v březnu 2010, položil již zákon v roce 1973, v podstatě se tak jedná o vnitrostátní soud, který však byl označen za tribunál vyšetřující zločiny podle mezinárodního práva. Ačkoli válečné zločiny nelze promlčet a mohou tak být projednány před soudem i dnes po 40 letech, postih všech osob, jež tehdy porušovaly právo, není možný.

Vlajka Bangladěše. Zdroj: www.wikipedia.com

Důvodem není jen smrt některých účastníků, ale také skutečnost, že se jedná pouze o vnitrostátní akt, navíc během let byla některým skupinám dána v podstatě “imunita” a nelze je tak stíhat[2]. Současné procesy se tak mohou týkat pouze části bangladéšských občanů obviněných z kolaborace s pákistánskými silami. Nakonec nelze nezmínit, že od počátku vzniku tribunálu panovaly obavy o dodržení zásad spravedlivého procesu (více viz Bulletin 9/2011).

V současnosti byla před ICT obviněna asi desítky osob patřících k nejsilnější islámské straně v zemi či k tamním nacionalistům. První soudní proces začal koncem roku 2011 a obviněným je bývalý nejvyšší vůdce islámské strany a člen Národního shromáždění Delwar Hossain Sayedee. Právě tento případ vykresluje problémy, s nimiž se tribunál potýká. V první polovině prosince 2012 totiž ze své funkce odstoupil předsedající soudce Mohammed Nizamul Huq. Jeho rezignace je reakcí na nedávné obvinění z nečestného jednání, jemuž čelí od zveřejnění telefonních hovorů a emailů, které vedl s Ahmedem Ziauddinim, právníkem a odborníkem na mezinárod-

Laurent Gbagbo. Zdroj: <http://commons.wikimedia.org>

ní právo bangladešského původu sídlícím v Bruselu, a jež se týkaly kauz projednávaných před tribunálem. Problematické ovšem je, že Ziauddin je také ředitelem Bangladéšského centra pro studium genocidy a zejména pak, že byl v kontaktu i s žalobci. Existuje dokonce domněnka, že mezi soudci, žalobci a výkonnou mocí existují tajné dohody, jež ohrožují právo na spravedlivý proces[3].

Rezignace soudce Huqa přinesla další problémy a otázky. Nový soudce sice má být jmenován neprodleně, potíže ale představují právě časté změny ve složení soudu. Po této obměně tak v tribunálu nezůstane ani jeden soudce, jež by se účastnil celého procesu, což ohrožuje jeho důvěryhodnost a spravedlivost. Jedním z možných řešení, které by pomohlo napravit tuto situaci, je zahájení nového procesu, to by však vynesení rozsudku o několik měsíců oddálilo. Podle Human Rights Watch, jež tento soud sleduje, by bylo „velmi nezodpovědné a neprofesionální vynést verdikt v okamžiku, kdy žádný ze soudců neslyšel všechny důkazy a nebudou tak schopni posoudit důvěryhodnost svědků, zvláště pokud se to týká 40 let starých událostí, důkazů a složitých právních otázek[4].“

Výše uvedený problém vhodně ilustruje přetrvávající existenci nedostatků, pro něž je tribunál dlouhodobě kritizován, jako je např. nemožnost odvolat se k další instanci, porušování pravidla presumpce nevin, nedostatečná ochrana svědků a obětí, délka procesů atd. Tribunál se také stále potýká s námitkami o nezaručení bezpečnosti svědků a nálepkou politicky motivovaného soudu. S těmito i dalšími problémy se tribunálu prozatím příliš vypořádat nedaří a v dnešní nespokojené bangladéšské společnosti tak pouze rozdmýchává další protesty a na mezinárodním poli kritiku. Na dru-

hou stranu, s ohledem na skutečnost, že se tribunál zabývá zločiny starými téměř půl století, v podmínkách, v jakých tribunál působí, je třeba na definitivní zhodnocení jeho významu a úspěšnosti ještě počkat.

Poznámky

[1] Odhaduje se, že během této války zemřelo až 3 miliony lidí a bylo znásilněno přes 200 tisíc žen, 10 až 20 milionů uprchlíků pak bylo nuceno opustit své domovy.

[2] Jedná se především o vojáky pakistánské armády a bengálské bojovníky za svobodu.

[3] Podle zachycených rozhovorů se jedná zejména o fakt, že na soudce Huqa byl vyvíjen tlak usilující o vynesení rozsudku před 16. prosincem, tedy před datem výročí kapitulace pákistánských sil.

[4] Adams, B. – Asia director of Human Rights Watch, cit. 15 December 2012, online: <http://www.hrw.org/news/2012/12/13/bangladesh-retrial-needed-sayedee-case>.

Zdroje

- *Bangladesh: Retrial Needed in Sayedee Case*, Human Rights Watch, 13 December 2012 (<http://www.hrw.org/news/2012/12/13/bangladesh-retrial-needed-sayedee-case>).

- *Discrepancy in Dhaka*, The Economist, 8 December 2012 (<http://www.economist.com/blogs/banyan/2012/12/bangladesh>).

- Huskey, K. A.: *The International Crimes Tribunal in Bangladesh – Will Justice Prevail?* Crimes of War, 20 July 2011 (<http://www.crimesofwar.org/commentary/the-international-crimes-tribunal-in-bangladesh-will-justice-prevail/>).

- *The trial of the birth of a nation*, The Economist, 15 December 2012 (<http://www.economist.com/news/briefing/21568349-week-chairman-bangladeshs-international-crimes-tribunal-resigned-we-explain>).

Hřbitov obětí genocidy, Rwanda. Zdroj: saharareporters.com

2) Evropský systém ochrany lidských práv

Lidskoprávně z Lucemburku

Helena Bončková

Neustále narůstající počet rozhodnutí Soudního dvora s lidskoprávním rozměrem svědčí o tom, že Listina základních práv Evropské unie (dále též „Listina“) se v právním argumentáři účastníků řízení, jakož i vnitrostátních a unijních advokátů a soudců definitivně zabydla. Ve výčtu listopadových a prosincových rozhodnutí Soudního dvora stojí za pozornost zejména velkosenátní rozsudek ve věci *Otis*, který se týkal výkladu práva na spravedlivý proces, a dále odsuzující rozsudek ve věci *Komise proti Maďarsku*, v němž lucemburští soudci zatloukli hřebíček do rakve jedné z kritizovaných reforem soudnictví navržené Orbánovou vládou.

Právo na spravedlivý proces podle Listiny

Ve věci C-199/11 *Otis* se Soudní dvůr musel vypořádat s otázkou, zda v situaci, kdy Komise podá jménem Evropské unie k vnitrostátnímu soudu žalobu na náhradu škody vzniklé Unii v důsledku kartelové dohody, jejíž rozpor s právem EU dříve shledala Komise ve svém rozhodnutí, nedochází k porušení zásady, že nikdo nesmí být soudcem ve vlastní věci.[1] Velký senát Soudního dvora dospěl k závěru, že právo na účinnou právní ochranu a spravedlivý proces, jež je zakotveno v čl. 47 Listiny základních práv EU, nebrání, aby tak Komise učinila.

Případ se týkal kartelové dohody uzavřené čtyřmi evropskými výrobci výtahů a eskalátorů. Komise v roce 2007 shledala, že uvedené podniky jednaly v rozporu s právem EU, když si rozdělovaly veřejné zakázky v zemích Beneluxu a Německu, za což jim byla udělena pokuta. V roce 2008 podalo Evropské společenství, nyní Evropská unie, zastoupená Komisí, k belgickému soudu žalobu z titulu náhrady škody, která Unii vznikla z důvodu uvedených protiprávních praktik. EU totiž žalovaným podnikům zadala řadu zakázek na instalaci a údržbu výtahů a eskalátorů v budovách unijních institucí. Žalované podniky se dovolávaly porušení zásady nezávislosti soudu a „rovnosti zbraní“, a to vzhledem ke zvláštnímu postavení Komise.

Na předběžnou otázku belgického soudu velký senát Soudního dvora odpověděl, že právo domáhat se náhrady vzniklé újmy přísluší i Unii, avšak toto právo musí být vykonáváno v souladu s Listinou. Pravidlo, že vnitrostátní soudy nemohou přijímat rozhodnutí, jež by byla v rozporu s rozhodnutím Komise, je specifickým výrazem dělby pravomocí v EU. Toto pravidlo však neznamená, že žalované podniky jsou zbaveny svého

práva na přístup k soudu ve smyslu čl. 47 Listiny, neboť legalita uvedeného rozhodnutí Komise může být přezkoumána Soudním dvorem v řízení na neplatnost unijního aktu podle čl. 263 SFEU. Navíc, i když Komise ve svém rozhodnutí určila přesné účinky protiprávního jednání, přísluší vždy vnitrostátnímu soudu, aby individuálně určil škodu způsobenou každé osobě. Argument žalovaných podniků o porušení zásady, že nikdo nesmí být soudcem ve vlastní věci, velký senát Soudního dvora odmítl s tím, že příslušné unijní nařízení zakazuje používat informace vyžádané v rámci šetření pro jiné účely, než pro které byly získány.[2] V duchu tohoto pravidla Komise při přípravě žaloby na náhradu škody využila pouze informace obsažené ve veřejně dostupném rozhodnutí Komise, kterým byla shledána existence protiprávní kartelové dohody.

Nadany Bamba, manželka bývalého prezidenta Pobřeží slonoviny. Zdroj: www.africainline.com

Diskriminace soudců na základě věku v Maďarsku

Soudní dvůr se v listopadu zabýval rovněž jednou ze série žalob Komise na nesplnění povinnosti státem, které reagují na nedávné reformy Orbánovy vlády v Maďarsku. Ve věci C-286/12 *Komise proti Maďarsku* Soudní dvůr dospěl k závěru, že radikální snížení věku pro odchod do důchodu maďarských soudců představuje neodůvodněnou diskriminaci na základě věku. [3] Před uskutečněnými reformami mohli v Maďarsku soudci, státní zástupci a notáři zůstat ve funkci do dosažení věku 70 let. Nová právní úprava přijatá v roce 2011 snížila obecný věk pro odchod do důchodu v případě uvedených povolání na 62 let. Tato právní úprava tak předpokládala, že soudci a státní zástupci, kteří dosáhli požadovaného věku, ve výkonu svých funkcí od 1. ledna 2012 skončí. Komise měla za to, že tak rychlé a radikální snížení povinného věku pro odchod do důchodu představuje diskriminaci na základě věku, kterou směrnice o rovném zacházení v zaměstnání a povolání zakazuje. [4]

Soudní dvůr vyhověl návrhu Komise na projednání věci ve zrychleném řízení, což umožnilo snížit délku trvání řízení na pět měsíců. Soudní dvůr nejprve konstatoval, že soudci, státní zástupci a notáři, kteří dosáhli věku 62 let, podléhají méně příznivému zacházení než osoby mladšího věku. Toto rozdílné zacházení shledal neodůvodněným. Uvedené osoby musejí opustit trh práce ze zákona a s konečnou platností, aniž mají čas přijmout opatření zejména hospodářské a finanční povahy, která taková situace vyžaduje. Jejich starobní důchod je přitom nejméně o 30 % nižší než jejich plat a právní úprava nezaručuje nárok na plný důchod. Soudní dvůr dále poukázal na existenci rozporu mezi okamžitým snížením věku pro odchod do důchodu pro tato povolání (ze 70 na 62 let) a zároveň jeho opětovným zvýšením, ke kterému by mělo dojít v důsledku důchodové reformy od roku 2014 (ze 62 na 65 let). Maďarsko se bránilo zejména skutečností, že předmětná reforma má za cíl dosáhnout vyváženější věkové skladby. Tento argument však Soudní dvůr odmítl, neboť by se jednalo pouze o krátkodobý efekt. Postupně s opětovným zvyšováním věkové hranice pro povinné ukončení služebního poměru ze 62 na 65 let naopak dojde ke zhoršení možností přístupu mladých právníků k povoláním v soudnictví.

Z výše uvedených skutkových okolností plyne, že pravděpodobnou motivací této reformy bylo nejen uskutečnit generační obměnu v rámci uvedených justičních funkcí, nýbrž především do těchto funkcí dosadit soudce jmenované novou vládní garniturou, která k tomu pravidla jmenování soudců náležitě uzpůsobila. Touto stránkou věci se však Soudní dvůr ve svém rozhodnutí

nezabývá a drží se striktně v rovině argumentace sekundárním právem EU. Generální advokátka Kokott však ve svém názoru argumentovala rovněž pochybnostmi o nezávislosti soudu v souladu s čl. 47 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Evropské úmluvy o lidských právech. Z těchto ustanovení vyplývá, že výkonná moc nemůže svévolně odstranit soudce z funkce během jejich funkčního období. I když se v maďarském případě nejedná o opatření výkonné moci, podle generální advokátky jde o vážný zásah do soudnictví. Zásah není relevantní, pokud k němu nedojde s úmyslem ovlivňovat soudnictví. Nicméně podle generální advokátky je třeba zabránit již každému náznaku ovlivňování soudnictví. [5]

Právo na respektování soukromého a rodinného života

Ve věci C-40/11 *Iida* Soudní dvůr dospěl k závěru, [6] že Listina základních práv EU, která stanoví právo na respektování soukromého a rodinného života, jakož i některá práva dítěte, nemůže založit právo pobytu státního příslušníka třetí země, nesplňuje-li podmínky směrnice 2004/38 o evropském občanství. [7]

Případ se týkal japonského státního příslušníka, který je od roku 1998 ženatý s německou občankou a od roku 2005 žije v Německu, kde má stále zaměstnání. V roce 2004 se jim narodila dcera, avšak manželé žijí od roku 2008 odděleně s tím, že dcera přebývá se svou matkou v Rakousku. Pan Iida požádal německé úřady o pobytovou kartu rodinného příslušníka občana Unie na základě směrnice 2004/38 o evropském občanství, byl však odmítnut.

K předběžné otázce německého soudu Soudní dvůr konstatoval, že se pan Iida nemůže domáhat práva pobytu jakožto rodinný příslušník občana Unie na základě směrnice 2004/38. Podle směrnice totiž takové právo předpokládá, že přímý předek občana Unie musí být dítětem vyživován. Pan Iida tuto podmínku nesplňuje, jelikož vyživuje svou dceru. Pan Iida se nemůže dovolávat ani Listiny základních práv EU. Protože pan Iida nesplňuje podmínky směrnice 2004/38 a nepožádal o právo pobytu v postavení dlouhodobě pobývajícího rezidenta ve smyslu směrnice 2003/109, [8] nevykazuje jeho situace žádnou vazbu s unijním právem, tudíž se Listina nepoužije.

Krácení nároku na placenou dovolenou v závislosti na zkrácení pracovní doby

Podle rozsudku Soudního dvora ve spojených věcech C-229/11 a C-230/11 *Heimann a Toltschin* mohou podniky se svými zaměstnanci uzavřít sociální plán, který poměrně zkrátí nárok pracovníka se zkrácenou pracov-

ní dobou na placenou dovolenou za kalendářní rok.[9] Německý soud se Soudního dvora dotazoval, zda takovému uspořádání nebrání čl. 31 odst. 2 Listiny, který stanoví právo na slušné a spravedlivé pracovní podmínky. Soudní dvůr uvedl, že je sice pravda, že pracovníci se zkrácenou pracovní dobou disponují z formálního hlediska smlouvou na plný pracovní úvazek, vzájemné závazky zaměstnavatele a zaměstnance v oblasti plnění jsou však během zkrácené pracovní doby pozastaveny v závislosti na zkrácení pracovní doby, případně jsou zcela zrušeny. Z toho vyplývá, že pracovníky se zkrácenou pracovní dobou je třeba kvalifikovat jako „pracovníky dočasně pracující na částečný pracovní úvazek“, jelikož je jejich situace de facto srovnatelná se situací pracovníků na částečný pracovní úvazek.

Snižování odstupného při propuštění zaměstnance

Obdobnou problematikou se Soudní dvůr zabýval rovněž ve svém prosincovém rozsudku ve věci C-152/11 *Odara*, který se týkal sociálního plánu, jímž bylo sníženo odstupné vyplácené při propuštění zdravotně postiženým zaměstnancům.[10] Sociální plán dohodnutý německým podnikem Baxter a jeho radou zaměstnanců stanovil, že výše odstupného při propuštění zaměstnanců z provozních důvodů závisí mj. na době jejich příslušnosti k podniku. U pracovníků starších 54 let se však výše odstupného vypočítává zvláštním způsobem na základě prvního možného data jejich odchodu do důchodu. Odstupné, které se vyplácí těmto zaměstnancům, je přitom nižší než odstupné vypočtené běžným způsobem. Sociální plán dále stanovil, že u zaměstnance, kterému může být vyplácen předčasný starobní důvod z důvodu zdravotního postižení, se pro účely výpočtu odstupného zvláštním způsobem zohledňuje právě toto datum.

Johann Odara, který byl zaměstnancem společnosti Baxter více než třicet let, byl uznán za těžce zdravotně postiženého. Jeho pracovní poměr v tomto podniku skončil a on obdržel odstupné. Jelikož mu však bylo více než 54 let, byla mu vyplacena nižší částka, než na kterou by měl nárok, kdyby tento věk nepřekročil. Soudní dvůr v návaznosti na předběžnou otázku německého soudu uvedl, že zákaz diskriminace na základě věku stanovený unijním právem nebrání právní úpravě, která rozlišuje výpočet odstupného v závislosti na věku. Podle Soudního dvora však zákaz diskriminace na základě zdravotního postižení, který právo EU rovněž stanoví, brání tomu, aby možnost předčasně vyplacení důchodu z důvodu zdravotního postižení byla důvodem pro použití zvláštního způsobu výpočtu.[11]

Zmrazení finančních prostředků vzhledem k situaci v Pobřeží slonoviny

V listopadu Soudní dvůr rovněž rozhodl ve věci C-417/11 P *Bamba* týkající se zmrazení finančních prostředků manželky bývalého prezidenta Pobřeží slonoviny Laurenta Gbagba.[12] Na podzim roku 2010 prezidentské volby v Republice Pobřeží slonoviny vyhrál Alassane Ouattara, což uznala Organizace spojených národů i Evropská unie. S ohledem na situaci v africkém státě však Rada bezpečnosti přijala rezoluci, kterou vůči tomuto státu uložila omezující opatření. K provedení rezoluce přijala Rada Evropské unie rozhodnutí, kterým obnovila omezující opatření vůči Pobřeží slonoviny, a dále nařídila omezující opatření vůči některým osobám, mezi něž patřila rovněž Nadiany Bamba.[13] V návaznosti na žalobu paní Bamby Tribunál zrušil příslušná opatření s tím, že Rada neposkytla specifické a konkrétní

Jose M. Barroso a maďarský premiér Viktor Orbán. Zdroj: www.cdn.vn.com

důvody pro její zařazení na předmětný seznam. K odvolání Rady však Soudní dvůr rozhodnutí Tribunálu zvrátil. Uvedl přitom, že Rada před přijetím sporných aktů neměla povinnost Nadianu Bambu vyslechnout a poskytnout jí v těchto aktech dostatečné odůvodnění, které jí umožňovalo před unijním soudem napadnout opodstatněnost omezujících opatření, jež se na ni vztahovala. Soudní dvůr tak projednávaný případ odlišil od věci *Kadi a Al Barakaat*, v níž naopak shledal porušení práva na obhajobu.[14]

Poznámky

[1] Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 6. 11. 2012, C-199/11, *Europese Gemeenschap proti Otis NV a další*.

[2] Čl. 28 odst. 1 nařízení č. 1/2003 ze dne 16. 12. 2002 o provádění pravidel hospodářské soutěže stanovených v člancích 81 a 82 Smlouvy.

[3] Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 6. 11. 2012, C-286/12, *Evropská komise proti Maďarsku*.

[4] Směrnice Rady 2000/78/ES ze dne 27. 11. 2000, kterou se stanoví obecný rámec pro rovné zacházení v zaměstnání a povolání.

[5] Názor generální advokátky Juliane Kokott ze dne 2. 10. 2012, C-286/12, *Evropská komise proti Maďarsku*, body 54-59.

[6] Rozsudek Soudního dvora (třetího senátu) ze dne 8. 11. 2012, C-40/11, *Yoshikazu Iida proti Stadt Ulm*.

[7] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. 4. 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států.

[8] Směrnice Rady 2003/109/ES ze dne 25. 11. 2003 o právním postavení státních příslušníků třetích zemí, kteří jsou dlouhodobě pobývajícím rezidenty.

[9] Rozsudek Soudního dvora (pátého senátu) ze dne 8. 11. 2012, C-229/11 a C-230/11, *Alexander Heimann a Konstantin Toltschin proti Kaiser GmbH*.

[10] Rozsudek Soudního dvora (druhého senátu) ze dne 6. 12. 2012, C-152/11, *Johann Odar proti Baxter Deutschland GmbH*.

[11] Směrnice Rady 2000/78/ES ze dne 27. listopadu 2000, kterou se stanoví obecný rámec pro rovné zacházení v zaměstnání a povolání.

[12] Rozsudek Soudního dvora (třetího senátu) ze dne 15. 11. 2012, C-417/11 P, *Rada EU proti Nadiany Bamba*.

[13] Rozhodnutí Rady 2011/18/SZBP ze dne 14. 1. 2011 o změně rozhodnutí Rady 2010/656/SZBP, kterým se obnovují omezující opatření vůči Pobřeží slonoviny a nařízení Rady (EU) č. 25/2011 ze dne 14. ledna 2011 o změně nařízení (ES) č. 560/2005, kterým se ukládají některá zvláštní omezující opatření namířená proti některým osobám a subjektům vzhledem k situaci v Pobřeží slonoviny.

[14] Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 3. 9. 2008, *Kadi a Al Barakat proti Radě a Komisi*.

Co nového ve Štrasburku

O škaredých amerických praktikách v Evropě a advokátech-bonzácích

Hubert Smekal

V měsíčním předvánočním období se Evropský soud pro lidská práva zabýval čtyřmi případy s nejvyšší důležitostí. Z tematicky i teritoriálně velmi diferencované skupiny kauz zaujme především mezinárodně citlivý rozsudek *El-Masri*, který přispívá k rozkrytí drsných amerických praktik v rámci boje proti terorismu, při nichž členské státy Rady Evropy setrvaly v nečinnosti či jim přímo napomáhaly.

Štrasburk, nebo Washington?

Rozsudek *El-Masri* proti „Bývalé Jugoslávské republice Makedonie“ (13. prosince 2012, stížnost č. 39630/09) patří k politicky nejcitlivějším případům poslední doby. Makedonská vláda dala v těžké volbě mezi uděláním si dobrého oka u Spojených států a dodržováním Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod přednost spolupráci se světovou velmocí, pro což ESLP nenašel pochopení. Velký senát jednomyslně shledal, že Makedonie porušila zákaz mučení a nelidského nebo ponižujícího zacházení (čl. 3 Úmluvy), právo na svobodu a osobní bezpečnost (čl. 5), právo na respektování soukromého a rodinného života (čl. 8) a právo na účinný právní prostředek nápravy (čl. 13). A jak se takový výkon Makedonii podařil? Němec libanonského původu Khaled El-Masri cestoval posledního dne roku 2003 autobusem přes makedonské hranice, kde jej zatkla policie a následně převezla do hotelu ve Skopji. Tam jej 23 dní držela a navzdory jeho omezeným jazykovým znalostem vyslychala v angličtině ohledně domnělého spojení s teroristickými organizacemi. Když chtěl odejít, policisté mu hrozili zastřelením. Poté jej odvezli na letiště ve Skopji, kde se mu dostalo ještě mnohem horšího zacházení, tentokrát již patrně od příslušníků CIA. Parta maskovaných mužů jej bila, znásilnila a následně přepravila do vězení v Afghánistánu. El-Masri si v malé špinavé cele nedaleko Kábulu za občasného mlácení, jež doprovázelo výslechy, pobyl více než čtyři měsíce. Vězňatelé nijak neslyšeli na jeho žádosti o setkání s nějakým německým představitelem a následnou 37denní protestní hladovku vyřešili násilným nakrmením, po němž se El-Masri musel několik dní léčit. Koncem května 2004 se po pěti měsících zadržení konečně dostal přes Albánii zpět do Německa, o 18 kilo lehčí a s doporučením, aby o svých zážitcích nikde nevyprávěl. El-Masri ale kontaktoval právníka, rozjel řadu soudních řízení a v roce 2007 mnichovský prokurátor vydal zatykače na několik agentů CIA. Ve Spojených státech amerických se řízení nesesetkalo s úspěchem, tamní soud prohlásil, že zájmy státního tajemství v tomto případě převážily nad individuálními zájmy a Nejvyšší soud se posléze odmítl případem zabývat. Podobně nevalně si El-Masri vedl také v Makedonii.

Zatímco na úrovni státní se do rozkrývání temných zákoutí boje proti terorismu nikomu moc nechtělo, na mezinárodní rovině se pár odhodlaných a důsledných lidí našlo. Evropskému soudu pro lidská práva výrazně posloužila tzv. Martyho zpráva z roku 2007, jež se pod křídly Rady Evropy snažila prošetřit americké manévry na starém kontinentu a naznačila, že El-Masriho verze pravděpodobně odpovídá skutečnosti. Pro ESLP navíc vypracoval písemné stanovisko bývalý makedonský ministr vnitra, který potvrdil hlavní fakta stížnosti (zadržení, předání CIA, odlet ze země letadlem CIA). Důkazní břemeno se tím pádem přehouplo na makedonskou vládu, jež nedokázala načtení přesvědčivě vyvrátit. Nejvýraznější prohřešky proti Úmluvě představují porušení čl. 3, která spočívala v původním 23denním zadržení makedonskou policií (nelidské a ponižující zacházení) a následném velmi hrubém zacházení ze strany členů CIA, jemuž však byli makedonští představitelé přítomni a jež se odehrávalo pod makedonskou jurisdikcí (mučení). Čl. 3 porušilo také přenechání El-Masriho Američanům k přepravě do Afghánistánu, kde jej pravděpodobně čekalo další nepřijatelné zacházení, což Makedonci věděli či vědět měli. Proti čl. 3 směřovalo také naprosto nedostatečné prošetření celé smutné události. El-Masri se kromě publicity svého případu dočká také zadostiučinění ve výši 60 tisíc eur.

S podobnými aférami lidí zadržovaných mimo rámec klasické trestní justice se již potýkaly i jiné evropské země. Například Itálie stíhala několik svých i amerických státních pracovníků a Británie a Švédsko vyplatily obětem finanční kompenzaci.[1]

Odstrašujte s mírou

Bulharský občan T. V. Stamose porušil imigrační zákony Spojených států amerických, za což si ve své domovině vysloužil trest dvouletého zabavení pasu, a tím i cestování mimo Bulharsko. Nemohl tak například navštívit svou matku a bratra, kteří pobývají právě v USA. Po marném boji s bulharskými úřady a soudy se dotčený obrátil na Evropský soud pro lidská práva, jež po více než sedmi letech rozhodl, že Bulharsko porušilo Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod (rozsudek *Stamose proti Bulharsku* z 27. listopadu 2012, stížnost č. 29713/05).

Stamose odjel do Spojených států na studentská víza, nicméně univerzitu záhy opustil a začal pracovat. Americké úřady jej za porušení vízových podmínek deportovaly do Bulharska, kde navíc v souladu s tamními zákony přišel na dva roky o pas. Soudy následně nevyslyšely ani jeho nářky nad tím, že za Atlantikem žijí jeho matka a bratr. ESLP nicméně jednomyslně shledal porušení článku 2 Protokolu č. 4, jež uvádí, že každý může opustit kteroukoli zemi, včetně své vlastní, přičemž případná omezení z důvodu veřejného zájmu musí stanovit zákon a musí být nezbytná v demokratické společnosti. Bulharská vláda odůvodnila své přísné opatření odstrašením před porušováním imigračních zákonů cizích zemí, jelikož nechtěla, aby cílové země zpřísnily vízové režimy, popřípadě odmítly jejich změkčení. Z pohledu ESLP ale dvouletý obecný zákaz vycestování bez zohlednění okolností neprošel testem proporcionality, štrasburští soudcové jej označili za „docela drakonický“. Bulharské úřady navíc zákaz nijak neodůvodnily a tamní soudy odmítly přezkoumat výkon jejich diskreční pravomoci, aniž by jakkoliv posoudily podstatu případu, čímž došlo navíc k porušení čl. 13 Úmluvy (právo na účinný právní prostředek nápravy). Pan Stamose o zadostiučinění nežádal, tudíž žádné ani nedostal.

Francouzská Guayana, autor: Tylida (wikicommons)

Je v pořádku, když advokáti musí (někdy) donášet

Tuže zajímavý případ se odehrál ve Francii, kde se jeden místní právník odmítl podrobit povinnosti hlásit podezření z praní špinavých peněz. Pan Michaud se dovolával profesních privilegií, zejména důvěrnosti vztahu mezi advokátem a klientem, na což však francouzské soudy neslyšely a stejně se mu vedlo i u Evropského soudu (rozsudek *Michaud proti Francii* z 6. prosince 2012, stížnost č. 12323/11). Celá situace je o to zajímavější, že do případu je zatažen také unijní prvek, protože daná povinnost hlásit podezření vzniká provedením unijní směrnice. Povinné „donášení“ na klienty však u ESLP prošlo testem proporcionality, jelikož směřuje k legitimnímu cíli a bylo rovněž k dosažení cíle nezbytné. Povinnost hlásit podezření na praní špinavých peněz navíc není obecná, nevztahuje se například na vztahy mezi obhájci a jejich klienty v soudním řízení či obecně, když poskytují právní rady.

Patrick Michaud žádal během řízení před Státní radou, aby byla položena předběžná otázka Soudnímu dvoru. Jenže Státní rada odmítla jak žádost, tak samotnou žalobu, protože opatření je ve veřejném zájmu (boj proti praní špinavých peněz) a protože ve vztahu k právníkům neplatí ohlašovací povinnost obecně, nýbrž jen ve vymezených situacích. ESLP na tuto argumentaci přistoupil, a po provedení testu proporcionality jednomyslně shledal, že nedošlo k porušení práva na respektování soukromého života (čl. 8 Úmluvy). Na rozdíl od předchozí kauzy potřeboval sedmičlenný senát na posouzení případu jen necelé dva roky.

S deportací spěchejte pomaleji

Brazilec Luan de Souza Ribeiro žil se svou rodinou od sedmi let ve Francouzské Guayaně (tedy francouzském zámořském *départementu*), než se roku 2006 octnul na dva měsíce ve vězení za přechovávání drog. V lednu 2007 se při silniční kontrole nebyl schopen prokázat platným

oprávněním k pobytu na francouzské půdě, byl zatčen a dostal příkaz k opuštění země. Hned další den se obrátil ke správnímu soudu, avšak necelou hodinu poté již Ribeiro nuceně směřoval do Brazílie. Ještě týž večer správní soud prohlásil jeho žádost o pozastavení výkonu deportace za bezpředmětnou, protože k deportaci již mezitím došlo. V srpnu 2007 se Ribeiro do Guayany ilegálně vrátil a v říjnu správní soud přezkoumal jeho původní stížnost proti deportačnímu příkazu a zrušil jej, protože Ribeiro ve Francouzské Guayaně chodil do školy a jeho matka má status rezidentky, tudíž Ribeiro naplnil zákonné podmínky, za nichž nemůže být vyhoštěn. Ještě před tímto pro něj pozitivním vývojem, v květnu 2007, Brazilec podal stížnost k ESLP s tím, že Francie porušila právo na respektování soukromého a rodinného života (čl. 8) a právo na účinný právní prostředek nápravy (čl. 13). Senát ESLP v červnu 2011 shledal, že porušení Úmluvy nenastalo, protože nedošlo k trvalému narušení rodinného života a Ribeiro nakonec získal i povolení k pobytu. Velký senát ESLP však názor svých kolegů jednomyslně zvrátil (rozsudek ve věci *de Souza Ribeiro proti Francii* ze dne 13. prosince 2012, stížnost č. 22689/07). Štrasburským soudcům se zejména nelíbilo, že Ribeiro byl vyhoštěn za méně než den a půl po svém zatčení a úřady se prošetřením jeho případu zabývaly jen velmi povrchně. Správní soud pak už nemohl moc zachránit, jelikož Ribeiro v mezičase vynuceně opustil zemi. Velký senát ESLP judikoval porušení čl. 13 ve spojení s čl. 8, protože Ribeirovi se nedostalo minimálních procesních záruk k ochraně proti svévolnému vyhoštění. Brazilec se dočkal i zadostiučinění 3 tisíce eur a náhrady nákladů řízení ve výši 12 tisíc eur.

Poznámky

[1] Viz GOLDSTON James A. (2012). „Rendition Condemned“, *Washington Post*, 13. prosince 2012.

Přijetí Listiny základních práv jako současné britské lidskoprávní dilema

Michaela Smolková

Již od roku 2005 probíhá ve Spojeném království Velké Británie a Severního Irsku politická debata ohledně přijetí vlastní Listiny základních práv, která by fakticky přinesla kodifikaci části dosud nepsaného britského ústavního práva. Dne 18. prosince 2012, po doručení zprávy vládní komise ustavené k posouzení této otázky[1], se Spojené království k přijetí Listiny základních práv posunulo o krok blíž.

Současné zakotvení základních lidských práv se do britského vnitrostátního práva dostalo prostřednictvím systému Rady Evropy. V roce 1951 přistoupilo Spojené království k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a od roku 1966 umožnilo jednotlivým subjektům uplatnit práva zaručená Úmluvou po vyčerpání dostupných vnitrostátních prostředků před Evropským soudem pro lidská práva. Ve Spojeném království, které je ve vztahu vnitrostátního a mezinárodního práva státem dualistickým, však postupem času zesílil pocit, že by práva zaručená Úmluvou měla být přímo inkorporována do vnitrostátního práva. Zakotvení proběhlo na základě parlamentního zákona z roku 1998 (dále jen „HRA 1998“) [2], který měl vymáhání práv v Úmluvě v rámci vnitrostátního práva zrychlit a zefektivnit.

Zefektivnění systému spočívalo na principu přímé vymahatelnosti práv zakotvených Úmluvou před vnitrostátními soudy. Pokud se veřejnoprávní orgán dopustil jednání vedoucího k porušení práv a svobod zaručených Úmluvou, byla jednotlivcům dána možnost obrátit se na základě HRA 1998 přímo na vnitrostátní soud a dovolat se práv zaručených Úmluvou. Jestliže soudce shledá, že práva stěžovatelů byla v rozporu s Úmluvou porušena, má možnost na základě HRA 1998 přiznat obětem odškodné. Je-li však vnitrostátní zákon s Úmluvou v rozporu tak, že rozpor nelze za současného zachování smyslu a účelu tohoto zákona odstranit ani výkladem konformním s Úmluvou, mají soudci určitých soudů možnost pouze deklarovat tzv. „neslučitelnost“ [3].

Problematické aspekty HRA 1998 jsou dle některých odpůrců spatřovány v možnosti širokého soudního „aktivismu“ a širokého výkladu, který soudy opírají o část 2. a část 3. HRA. [4] Soudům je vytýkáno, že prostřednictvím širokého výkladu založeného na HRA 1998 vnitrostátní common law nejen rozvíjí a vykládají, ale rovněž aktivně mění bez toho, aby pro široký výklad byla stanovena jasně definovaná pravidla. Aktivní široký výklad vede k vytvoření nových právních pravidel, jejichž tvorba by spíše nežli moci soudní měla být svěřena moci zákonodárné.

Takové pnutí lze v britském vnitrostátním právu vysledovat např. v případech extradice trestně stíhaných osob cizí státní příslušnosti, boje proti terorismu, azylového práva či v případech soukromoprávních sporů dvou jednotlivců, ve kterých soudy vytvořily prostřednictvím shora uvedeného výkladu horizontální účinek Úmluvou zakotvených práv.

Tyto aspekty se staly trnem v oku Konzervativců, zejména po vydání pro Británii kontroverzních rozsudků Evropského soudu pro lidská práva, které se týkaly přiznání volebního práva vězňům a zákazu extradice osob podezřelých z terorismu. Nově zvolená vláda proto v roce 2005 rozpoutala diskuzi nad reformou zakotvení lidských práv v britském vnitrostátním systému a debatu posunula prostřednictvím ustanovení Komise pro Listinu základních práv v březnu 2011[5]. Komise měla prozkoumat aspekty ústavněprávní reformy a posoudit možnost přijetí Listiny základních práv a svobod pro Spojené království.

Výsledky své činnosti zveřejnila komise ve zprávě s názvem „Listina základních práv Spojeného království? – Naše budoucí volba“, kterou doručila vládě dne 18. prosince 2012. Ve zprávě sedm z devíti členů komise vyjádřilo názor, že existuje významný argument ve prospěch přijetí vnitrostátní Listiny základních práv.

S tímto stanoviskem však dva členové komise, baronka Helena Kennedy a Philippe Sands, nesouhlasili. Oba v možném přijetí britské Listiny základních práv spatřují krok zpět, který povede pouze k faktickému vzdálení se od garancí Úmluvy a připraví tak jednotlivce o jejich základní práva. Většina komise dle jejich názoru nedostatečně poukázala na nedostatky, které by současný systém HRA 1998 a jeho aplikace soudy měly přinášet. Oba členové by tak byli nakloněni myšlence přijetí Listiny základních práv pouze za předpokladu poskytnutí dostatečných garancí, že přijetí Listiny nepovede v žádném případě ani k částečnému odklonu od systému Úmluvy. [6]

Nejednomyslné stanovisko komise reflektuje dva základní postoje britské odborné veřejnosti k přijetí Listiny základních práv. Tábor odpůrců změny zdůrazňuje obavy o pokus podrýt dosud vytvořené lidskoprávní garance. Zastánci přijetí Listiny naopak zpochybňují legitimitu nových pravidel vytvořených štrasburským soudem a podporují zpřesnění výkladu a zachování principu dělby moci např. pomocí přiznání širšího „margin of appreciation“ v novém právním předpisu. V debatě o přijetí Listiny základních práv příznivci konceptu otevírají o otázku rozšíření lidskoprávních garancí v Listině o historická základní práva typická pro britský systém a dále otázku včlenění práv sociálních, ekonomických a práva na příznivé životní prostředí.

V řešení současného britského lidskoprávního dilematu tak ani zpráva komise po 20 měsících výzkumu nepřinesla jasné závěry a nad Brity stále visí otázka budoucí volby.

Poznámky

[1] *A UK Bill of Rights? - The Choice Before Us*, Zpráva Komise pro Listinu základních práv, 18. prosince 2012 (<http://www.justice.gov.uk/about/cbrl>).

[2] *Human Rights Act 1998* (<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/42/introduction>).

[3] Tamtéž.

[4] Část 2. HRA 1998 přikazuje při interpretaci práv zakotvených v Úmluvě vzít v úvahu mj. judikaturu Evropského soudu pro lidská práva. Část 3. HRA 1998 při interpretaci a aplikaci vnitrostátní zákonné a podzákonné legislativy stanoví povinnost postupovat v souladu s Úmluvou.

[5] *Commission on a Bill of Rights*, Více o činnosti komise na: <http://www.justice.gov.uk/about/cbr>.

[6] Sands, P. Kennedy, H. *Why we couldn't back a Bill that strips us of our rights*, The Independent, 19. prosince 2012 (<http://www.independent.co.uk/voices/comment/why-we-couldnt-back-a-bill-that-strips-us-of-our-rights-8424816.html>).

Zdroje

- *A UK Bill of Rights? - The Choice Before Us*, Zpráva Komise pro Listinu základních práv, 18. prosince 2012

(<http://www.justice.gov.uk/about/cbrl>).

- *From the Human Rights Act to a Bill of Rights?* Internetové stránky Parlamentu Spojeného království Velké Británie a Severního Irsku (<http://www.parliament.uk/business/publications/research/key-issues-for-the-new-parliament/security-and-liberty/from-the-human-rights-act-to-a-bill-of-rights/>).

- *Human Rights Act 1998* (<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/42/introduction>).

- Mason, R. *Britain should have Bill of Rights says human rights panel*. The Telegraph, 18. prosince 2012 (<http://www.telegraph.co.uk/news/politics/9753086/Britain-should-have-Bill-of-Rights-says-human-rights-panel.html>). [

- Sands, P. Kennedy, H. *Why we couldn't back a Bill that strips us of our rights*, The Independent, 19. prosince 2012 (<http://www.independent.co.uk/voices/comment/why-we-couldnt-back-a-bill-that-strips-us-of-our-rights-8424816.html>).

- *The Commission on a Bill of Rights' report - A UK Bill of Rights? - The Choice Before Us*, Tisková zpráva Komise pro Lidská práva, 18. prosince 2012 (<http://www.justice.gov.uk/news/press-releases/cbr/the-commission-on-a-bill-of-rights-report-a-uk-bill-of-rights-the-choice-before-us>).

3) Mezinárodní politika a lidská práva

Magnitsky Act

Schválení amerického zákona o porušování lidských práv a ruská reakce

Kristina Horňáčková

Nedlouho poté co byl Magnitského zákon postihující porušování lidských práv v Rusku schválen Senátem amerického Kongresu a podepsán prezidentem Obamou, došlo na reakci ruské strany, když byl přijat zákon zakazující adopci ruských dětí americkými občany.

Senát přijal Magnitského zákon dne 6. prosince 2012 drtivou většinou 92 hlasů ku 4 a prezident Obama jej o týden později podepsal. Jak jsme již informovali v Bulletinu z června 2012, zákon umožňuje neudělit víza ruským občanům obviněným z porušování lidských práv a zároveň dovoluje zmrazit účty těchto osob vedené ve Spojených státech. Nový zákon nahrazuje Jackson-Vanikův dodatek, pocházející ze 70. let minulého století, který podobně „trestal“ celou zemi za porušování lidských práv a zároveň uvaloval sankce na obchodování s Ruskem. Přijetí Magnitského zákona je vnímáno jako vyvážení zrušení obchodních omezení kladených na Rusko v souvislosti s jeho vstupem do Světové obchodní organizace v letošním roce. Senátoři zdůvodnili přijetí zákona chránícího lidská práva ruských občanů jako nutné doplnění Obamovy politiky, jež se vůči Putinovu režimu snaží vyhnout jakémukoliv konfliktu.

V reakci na přijetí Magnitského zákona jej ruský prezident Putin označil za nepřátelský, poškozující dobré vztahy mezi zeměmi a odkazující na časy studené války. Putin ve svém každoročním projevu ke stavu země v polovině prosince tohoto roku rovněž naznačil, že odpověď sice bude emotivní, ale zároveň odpovídající. Ruský parlament poté 19. prosince 2012 schválil zákon, který zakazuje adopce ruských dětí americkými občany, jež byl následně podepsán prezidentem Putinem 28. prosince. Zákon, původně nazvaný po Dymovi Jakovlevovi, ruském chlapci, jehož zapomněl jeho americký adoptivní otec v autě, v němž se chlapec udusil, byl ihned přejmenován na anti-Magnitského zákon. Obsahuje rovněž zákaz vstupu Američanům obviněným z porušování ruských zákonů, včetně možnosti zpozastavit výkon vlastnických práv k jejich nemovitostem na ruském území.

K ochlazení v rusko-amerických vztazích přispěla i aktuální zpráva o propuštění jediného obviněného v případě úmrtí Sergeje Magnitského, Dmitriho Kratova, jenž byl doktorem ve věznicí, ve které Magnitsky v roce 2009 zemřel během své vazby. Zbavení obvinění z neúmyslné

ho zabití přišlo právě po přijetí Magnitského zákona, i když se předchozí ruský prezident Medveděv zasazoval o důkladné vyšetření okolností úmrtí Sergeje Magnitského. Současná ruská administrativa však zaujímá opačný postoj.

Zatímco ruský anti-Magnitského zákon směřuje proti adopcím, jejichž zákaz se dotkne především ruských dětí, americký Magnitského zákon je namířen zejména proti představitelům Putinova režimu, spíše než proti jednotlivým občanům. Anne Applebaumová v této souvislosti upozorňuje na článek Institute of Modern Russia, jenž přijetí Magnitského zákona vítá jako vítězství Rusů. Dle průzkumu veřejného mínění totiž celkem 44 % ruských občanů souhlasí s přijetím tohoto zákona, když jej považují za nástroj, jak dosáhnout bohaté a bez-trestné představitelů moci, kteří porušují lidská práva v Rusku. Na druhou stranu zákon zakazující adopci dětí Američany podporuje v Rusku zhruba 56 % občanů, kteří upozorňují na špatné zacházení ze strany amerických rodičů, jako v případě Dymy Jakovleva. Otázkou však je, nakolik zákaz adopcí do Spojených států, které za uplynulých 20 let dosáhly počtu 60 tisíc dětí, postihuje Spojené státy a americké občany? Americká strana označila tento krok za nešťastný a otevřeně se proti přijetí zákona vyslovili ruský ministr zahraničních věcí a ministr školství. Prezident Putin jej však považuje za odpovídající reakci na Magnitského zákon.

Zdroje

- Elder, M. (2012), Russian court clears doctor over Sergei Magnitsky's death in custody, 28.12.2012 (<http://www.guardian.co.uk/world/2012/dec/28/russian-doctor-sergei-magnitsky-death>).
- Herszenhorn, D. (2012), Russia Vote Favors Ban on Adoptions by Americans, 19.12.2012 (<http://www.nytimes.com/2012/12/20/world/europe/russia-votes-to-ban-all-adoptions-by-americans.html?ref=global-home>).
- Institute of Modern Russia (2012), Russia's Victory in Congress, 6.12.2012 (http://www.imrussia.org//index.php?option=com_content&view=article&id=345:russias-victory-in-congress&catid=57:us-russia&Itemid=105&lang=en).
- Lally, K. – Englund, W. (2012), Russia fumes as U.S. Senate passes Magnitsky law aimed at human rights, 6.12.2012 (http://www.washingtonpost.com/world/europe/us-passes-magnitsky-bill-aimed-at-russia/2012/12/06/262a5bba-3fd5-11e2-bca3-aadc9b7e29c5_story.html).

Zahraníční politika EU a lidská práva v roce 2012

Petr Příbyla

V roce 2012 byla ekonomická krize bezesporu nejčastěji spojovaným výrazem s Evropskou unií. To se bohužel podepsalo i na tom, že mnohé z unijních kroků, které byly v průběhu kalendářního roku představeny, zůstaly mnohdy zastíněny či rovnou zcela nepovšimnuty. Jednou takovou oblastí je i zahraniční lidskoprávní a demokratická politika evropské sedmadvacítky.

Poslednímu unijnímu kroku v prosazování lidských práv v zahraniční politice byl věnován prostor v minulém čísle Bulletinu (listopad 2012), konkrétně šlo o Evropskou nadaci pro demokracii (END), která spatřila světlo světa před dvěma měsíci. Tomuto novému přírůstku do bruselské rodiny předcházelo několik událostí, které Unii vtiskly doposud nevídanou lidskoprávní pečť.

První krok se datuje až do prosince 2011, kdy Evropská komise přijala dokument usilující o začlenění lidských práv a demokratizačních aktivit do základů evropské zahraniční politiky, který vydláždil cestu pro následné aktivity. Následovalo vytvoření nového postu zvláštního zpravodaje v otázkách lidských práv, který obsadil Stavros Lambrinidis, bývalý člen Evropského parlamentu a rovněž bývalý ministr zahraničních věcí Řecka. Do třetice byla v červnu 2012 vytvořena tzv. Rámcová strategie a akční plán pro lidská práva a demokracii. Jak tedy pod drobnohledem vypadají jednotlivé kamínky lidskoprávní a demokratizační mozaiky a co od nich lze do budoucna očekávat?

Co (ne)přináší Rámcová strategie?

O důležitosti posledně jmenovaného dokumentu, to jest Rámcové strategie pro lidská práva a demokracii z června 2012, svědčí hned několik důvodů. Jedná se o vůbec první lidskoprávní a demokratizační dokument, který nereprezentuje pouze pohled Catherine Ashtonové jakožto šéfky evropské diplomacie a bruselských institucí jako Evropské služby pro vnější činnost, ale podílely se na něm i samotné členské státy. To při pohledu na poslední dekádu není zcela běžným jevem. Jak je totiž zvykem, mnohé členské státy v otázkách zahraniční politiky povětšinou upřednostňují aktivity bez bruselského byrokratického koordinačního dohledu. Rámcová strategie v tomto ohledu učinila krok vpřed. Explicitně totiž zmiňuje, že za implementováním Rámcové strategie stojí jak Unie jakožto celek při vykonávání zahraniční politiky, tak rovněž členské státy jednotlivě v rámci bilaterálních vztahů s třetími zeměmi. Jinými slovy, jak národní, tak nadnárodní úroveň jsou v tomto ohledu společně odpovědné.

Při detailnějším pohledu nabízí Rámcová strategie devadesát šest kroků v celkově třiceti šesti oblastech zahraniční politiky Unie, které mají být postupně implementovány v průběhu následujících dvou let, přesněji do 31. prosince 2014. Unie se navíc zavázala k vydávání každoroční zprávy reflektující dodržování a naplňování jednotlivých bodů uvedených v Rámcové strategii, což je také slibným krokem vpřed.

Nově ustanovený zvláštní zpravodaj pro lidská práva

Lidskoprávní politika Unie má také novou tvář ztělesněnou v postavě Stavrose Lambrinidise. Tento dlouholetý poslanec Evropského parlamentu a rovněž bývalý ministr zahraničních věcí Řecka se prvního září zhostil nově vytvořeného úřadu zvláštního zpravodaje v otázkách lidských práv. Při volbě mezi šesti kandidáty měla železko v ohni také Česká republika. Jan Jařab reprezentující Českou republiku v Bruselu u Vysokého komisaře OSN pro lidská práva bohužel neuspěl.

Odhadovat, jakou roli na sebe Stavros Lambrinidis v následujících dvou letech převezme, je stále brzy. Nicméně klíčová – a obzvláště zajímavá – bude jeho spolupráce s Evropskou službou pro vnější činnost a také to jakou pozici zaujme k Rámcové strategii. Lambrinidisův oficiální mandát totiž přímo zmiňuje, že má přispět k její implementaci v zahraniční politice Unie. V tomto ohledu má bezesporu velkou příležitost upozornit na slabá místa lidskoprávní a demokratizační strategie Bruselu. Musí však především dokázat, že jeho mandát je více než pouhý lidskoprávní symbol. Bude-li dostatečně přitahovat pozornost k lidskoprávním tématům jak na úrovni Unie, tak i ve vztahu k OSN, nastaví tím laťku pro svého nástupce, až vyprší jeho dvouletý mandát.

Tematická povaha jeho mandátu klade další otázku, která čeká na zodpovězení. Zatímco ve strukturách OSN je členění zvláštních zpravodajů na geografické a tematické oblasti zcela běžnou záležitostí, u bruselských struktur to doposud neplatilo. Tudiž bude velice důležité sledovat, zda-li jeho snahy nepřijdou do kolize s již desítkou existujících zvláštních zpravodajů pro jednotlivé zeměpisné oblasti. Tím se myslí například situace, kdy přijde na přetřes lidskoprávní dění v oblasti Somálského poloostrova, kterou má na starosti zvláštní zpravodaj Alexander Rondos. Oba mandáty by se rámcově překrývaly, jak tematicky, tak geograficky. Ač třicetiletá praxe OSN s obdobnými mandáty ukazuje, že v praktické rovině se zvláštní zpravodajové dokáží velice dobře doplňovat, nemusí to nezbytně platit i v případě EU.

Co přesně má Rámcová strategie podpořit?

Vraťme se ale zpět k vlajkové lodi bruselských lidskoprávních dohod v roce 2012, to jest Rámcové strategii pro lidská práva. Není přehnané označit tento dokument za první jednotný strategický dokument v otázce podpory lidských práv a demokracie v matrixu zahraniční politiky Unie. Je povzbuzující, že se k jeho naplnění plně zavázaly členské státy, což nebylo doposud zvykem. Navíc předkládá detailní kroky v jednotlivých sektorových politikách, které podléhají změně a souběžně ukládá, které struktury Unie mají jejich provedení na starosti. Ač se očividně jedná o pozitivní kroky, hovořit – použijeme-li oficiální výroky z Bruselu – o „předělu v zahraniční politice EU“ není zatím na místě.

Pohled z širší perspektivy totiž odhaluje chabou a zamlženou definici a konceptualizaci toho, co se vlastně v rámci lidskoprávních a demokratizačních aktivit má podporovat. Bohužel, ač by se čekalo, že Brusel po dvou letech jednání překročí Rubikon prodechnutý dlouhou řadou iniciativ a instrumentů zmiňujících jedním dechem lidská práva a demokracii, nestalo se tak. Anne Wetzel a Jan Orbie v publikaci pro Centre for European Studies konstatovali, že „nejednoznačné cíle v oblasti šíření demokracie a kroky, které jsou k jejich dosažení potřeba, umožňují [Evropské unii] napnout definici podpory demokracie velice široce; potenciálně až příliš široce. To může být přínosem pro vlastní zájmy Unie, jelikož to umožňuje poměrně flexibilně interpretovat, co má (či nemá) být podporováno pod nálepkou demokracie, ale na druhou stranu to může být pro podporu demokracie [ve třetích zemích] škodlivé“ [1]. Jinými slovy, Unie si nutně potřebuje ujasnit, jakou roli má hrát podpora voleb, občanské společnosti, ekonomického rozvoje či vlády práva v rámci demokratizačních aktivit za jejími hranicemi.

Ve světle nedostatečné konceptualizace toho, co vlastně má být primárně podporováno, poukázala Rámcová stra-

tegie na další zmlženou oblast, a sice jak Unie chápe vztah mezi lidskými právy a demokracií. Napřích dokumentem nenalezneme jedinou zmínku vyjasňující vzájemný vztah mezi oběma koncepty. Spočítáme-li, kolikrát se oba výrazy v dokumentu objeví, dojdeme k následujícím číslům: lidská práva 149x, demokracie 31x a lidská práva a demokracie dohromady – jak je v samotném názvu dokumentu ostatně explicitně uvedeno – pouze 16x. Je dozajista otázkou, proč by lidská práva měla být zmíněna téměř pětkrát častěji než demokracie. Navíc podtitulky jednotlivých sekcí zmiňují pouze „lidská práva“. Celkově vzato, na to, jak je k lidským právům a demokracii takřka automaticky odkazováno jedním dechem, není ujasněno, jaký vzájemný vztah mají oba koncepty zaujmout v zahraniční politice Unie.

Tím se nechce říci, že unijní balíček lidskoprávních a demokratizačních závazků představuje krok špatným směrem. Strategický rámec je očividným krokem ke garantování a šíření lidských práv a demokracie v zahraničně-politické agendě Unie, nicméně až postupná implementace v následujících letech ukáže, zda-li jsou závazky tohoto typu úspěšné. Zamlžená konceptualizace oblastí, na které se demokratizační aktivity mají zaměřovat, to bezesporu neusnadní. Klíčové bude, jak se k Rámcové strategii postaví jednotlivé členské státy – zda na ni budou brát v zahraniční politice ohled, či zůstanou pouze u rétorických cvičení. Sama Rámcová strategie k těmto otázkám mnoho náповěd nedává.

Catherine Ashtonová v Libyi © Evropská služba pro vnější činnost (www.flickr.com).

Šrámy na tváři lidskoprávní politiky Unie

Při pohledu z širší perspektivy jak vně, tak dovnitř EU není pochyb o postupném zavazování se evropské politiky ke zviditelňování, garantování a šíření lidských práv. Zmíňme zejména Listinu základních práv EU, která nabyla právní závaznost s Lisabonskou smlouvou, a z dlouhodobé perspektivy i nasměrované kormidlo k přistoupení Unie k Evropské úmluvě o lidských právech.

Chce-li ale Evropská unie v otázkách lidských práv a demokracie ve vztahu k třetím zemím skutečně protknout vlastní zahraniční politiku pomyslnou stříbrnou nití, musí se postupně vypořádat s následujícími problémy: (1) ujasnit si, co konkrétně v rámci lidskoprávních a demokratizačních aktivit hodlá podporovat; (2) detailněji si utříbit vzájemný vztah mezi podporou lidských práv a podporou demokracie a konečně (3) demonstrovat odhodlanost a garanci lidských práv na vlastním hřišti.

Zvláště posledně jmenovaný bod by neměl být přehlížen, jelikož unijní politika založená na hodnotách jako lidská práva a demokracie má stále mnoho šrámů na vlastní tváři. Rok 2012 k jejich odstranění příliš nepřispěl. Namátkově zmíňme migrační politiku Unie a kruté zacházení s uprchlíky u italských břehů, věznění neúspěšných žadatelů o azyl a uprchlíků v Řecku, otázku Romů v Itálii a koneckonců v celé Evropě či proti-teroristická opatření ve Francii a Velké Británii. Tyto nedostatky – mezi jinými – nutně zasluhují více pozornosti, pokud chce mít EU silnější hlas v otázkách lidských práv a demokracie ve třetích zemích. Ostatně na tuto skutečnost upozorňuje i zpráva Evropského parlamentu o přezkumu unijní lidskoprávní strategie publikovaná v listopadu 2012. Jak výmluvně říká, „EU bude vnímána jakožto hodnověrný obránce lidských práv a demokracie pouze v případě, bude-li tato strategie consistentní s aktivitami uvnitř vlastních hranic.“ [2]

Poznámky

[1] Wetzels, A. & Orbie, J., The EU's Promotion of External Democracy: In search of the plot, Policy Brief No. 281, Centre for European Policy Studies, 2012, str. 3, Září 2012 (<http://www.ceps.eu/book/eu%E2%80%99s-promotion-external-democracy-search-plot>).

[2] European Parliament. Report on the review of the EU's human rights strategy (2012/2062(INI)), Committee on Foreign Affairs, str. 9, 19 listopad 2012 (<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A7-2012-0378+0+DOC+PDF+V0//EN>).

Spravedlnost i pro chudé

Neformální systémy spravedlnosti a jejich lidskoprávní rozměr

Tereza Doležalová

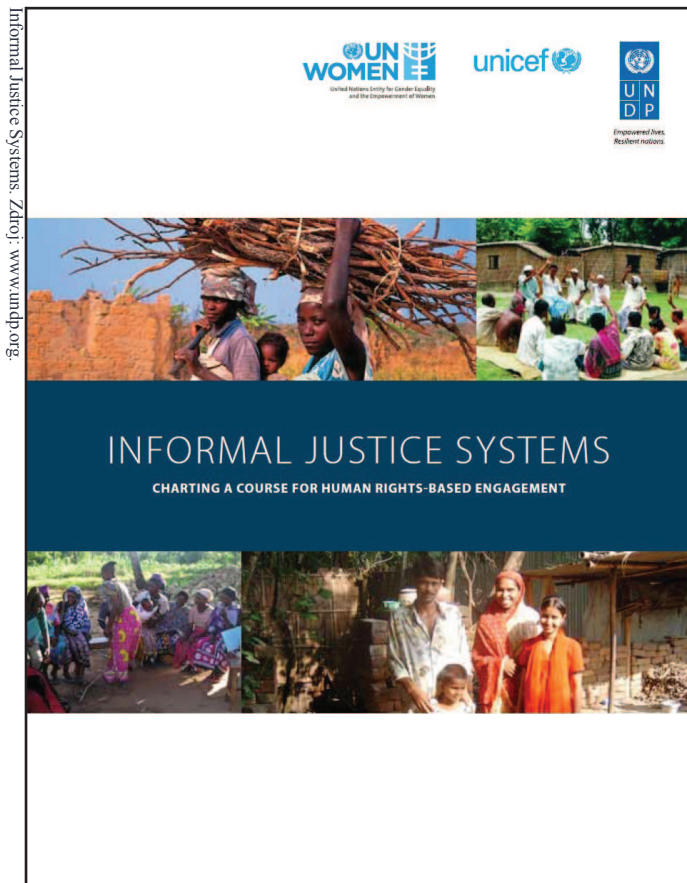
Debata o povaze spravedlnosti a způsobech, jakými jí lze dosáhnout, nedávno opět rozvířila zpráva Rozvojového programu OSN (UNDP), Dětského fondu OSN (UNICEF) a entity UN Women věnující se neformálním systémům spravedlnosti[1]. Zpráva na 400 stránkách shrnuje výzkum Dánského institutu pro lidská práva[2] prováděný v osmnácti rozvojových zemích[3], který se zaměřil na lidskoprávní aspekt fungování takových systémů a na otázku, zda by tyto systémy měly být v rámci rozvojové spolupráce podporovány či nikoliv. Potřeba reflexe tohoto dilematu je zřejmá, neboť až 80 % „právních“ sporů v rozvojových zemích je řešeno nefornálně, před místními/kmenovými soudy či náboženskými autoritami nebo mediováno v rámci komunit, a to zvláště jsou-li účastníci sporu z chudších vrstev. Je tedy zcela na místě se ptát, zda není třeba se kromě podpory centrální vlády práva v rozvojových zemích věnovat i posilování tamějších tradičních nástrojů pro řešení sporů, zejména prostřednictvím jejich začleňování do celkového státního systému poskytování spravedlnosti.

Tuto otázku si ostatně UNDP nekladal poprvé. Již v roce 2006 totiž vydal zprávu, která se zabývala stejnou problematikou a na niž letošní výzkum v mnohém navazuje[4]. Původní zpráva navíc pojem „neformální systém spravedlnosti“[5] pro účely rozvojové spolupráce lépe vymezuje, neboť z něj vylučuje násilná řešení sporů. Obě zprávy se nicméně shodují ve vymezení příčin využívání tradičních nefornálních cest k řešení sporů v rozvojových zemích, v hodnocení rizik s nefornálními systémy spravedlnosti spojených a víceméně i v návrzích, jak těmto rizikům čelit a jak tyto systémy začlenit do celkového konceptu vlády práva a spravedlnosti.

Důvody, proč není obecně upřednostňováno formální/zákonné soudnictví, jsou relativně zřejmé. Patří mezi ně například nedostupnost soudnictví pro nemajetné, snaha zachovat náboženské či jiné tradice a sociální nátlak s ní spojený nebo legitimita a autorita nefornálních „poskytovatelů“ spravedlnosti, která kontrastuje s neefektivností a nízkou popularitou formálních soudů. Již méně zřejmá však mohou být negativa místních, tedy lidem kulturně bližších a v jistém ohledu tedy z hlediska restorativní spravedlnosti účinnějších mechanismů řešení sporů. Patrně největší nebezpečí zde tkví v diskriminaci znevýhodněných skupin, jakými jsou ženy či děti, a vyměrování nepřiměřených trestů v důsledku zachování zvyků či tradic, které jsou v rozporu s mezinárodními lidskoprávními standardy. Tradiční mechanismy sprave-

dlnosti totiž neupřednostňují individuální práva před sociální „harmonii“ tak samozřejmě, jako to činí koncept lidských práv. Například v Somálsku jsou tak ženy neformálními „soudy“ nuceny vzít si toho, kdo je znásilnil, aby se předešlo hrozícímu konfliktu mezi kmeny, do nichž násilník a zneuctěná žena patří.

Diskuse, zda neformální systémy spravedlnosti podporovat nebo jejich zachování naopak bránit, de facto zrcadlí spor univerzalistického a relativistického pojetí konceptu lidských práv. Je vůbec žádoucí nahrazovat dlouhotrvající místní tradice do jisté míry západními standardy? Neměli bychom jedinečnou povahu kultury v konkrétních kmenech či regionech spíše chránit, než do ní uměle zasahovat? Na tyto otázky zpráva UNDP odpovídá jednoznačně, neboť kulturu dle nich nelze vnímat jako něco statického, neměnného. Jedna z hlavních výhod neformálních systémů spravedlnosti konec konců spočívá ve flexibilitě a rychlejším přizpůsobení se měnícímu se hodnotovému rámci v dané komunitě. Není tedy na místě se ptát, zda ten či onen neformální mechanismus vyhovuje současným lidskoprávním standardům, ale spíše zda je otevřený možnosti přizpůsobit se mezinárodním závazkům a měnícím se společenským normám. A tyto společenské normy skrze vzdělávání rozhodců i jejich potenciálních klientů, prosazování vlády práva a vytváření vazeb mezi neformálními a formálními systémy spravedlnosti současně měnit.

Ze zpráv UNDP tedy vyplývá ochota spravedlnost v rozvojových zemích relativizovat a uznat, že jí může být efektivněji a snad i legitimněji dosaženo neformálními cestami. Zde je třeba se zastavit a zeptat se, zda by v této oblasti nebylo vhodné konečně uplatnit dlouho prosazovaný koncept spolupráce takzvaně rozvojových a rozvinutých zemí, tedy vzájemného sdílení toho dobrého a společného boje proti tomu špatnému. Ano, i ve vyspělých státech existují alternativní způsoby řešení sporů, například skrze mediaci či slyšení před rozhodci. Nicméně i tyto způsoby jsou většinou alespoň zčásti formalizované, lidem doposud neznámé či vzdálené a mnohdy kopírují ideové pozadí formálního soudnictví soustředící se na potrestání viníka, nápravu daného stavu nebo ochranu společnosti před patologickými jevy. Možná by soudy ve vyspělých zemích byly ušetřeny nezvladatelné záplavy případů, kdybychom se zamysleli, po čem účastníci sporů opravdu touží. Je to skutečně přísné potrestání protistrany a přiknutí toho, co jim po právu náleží, nebo spíše obnovení jejich poškozeného sociálního statusu skrze přistoupení k jejich potížím s neformálním respektem a následné usmíření?

Poznámky

[1] Viz *Informal Justice Systems: Charting a Course for Human Rights-Based Engagement*; United Nations Development Programme, UN Women, UNICEF, 2012 (<http://www.undp.org/content/dam/undp/library/Democratic%20Governance/Access%20to%20Justice%20and%20Rule%20of%20Law/Informal-Justice-Systems-Charting-a-Course-for-Human-Rights-Based-Engagement.pdf>).

[2] Bližší informace o institutu viz <http://www.humanrights.dk/>.

[3] Primární výzkum byl prováděn v Bangladéši, Ekvádoru, Malawi, Nigérii, Papui-Nové Guineji a Ugandě, sekundární pak v dalších 12 rozvojových zemích.

[4] Viz *Doing Justice: How informal justice systems can contribute*, UNDP Oslo Governance Centre, 2006 (<http://www.democraciaejusticia.org/cienciapolitica3/sites/default/files/doingjusticeewawojkowska130307.pdf>).

[5] Označující systém zahrnující řešení sporů a regulaci chování rozhodnutím neutrální třetí strany nebo s její pomocí, přičemž tato strana není součástí soudnictví vymezeného zákonem a / nebo její věcná, procesní či strukturální podstata není založena na zákonné úpravě.

Zdroje

Olson, S. M., Dzur A. W. (2004): *Revisiting Informal Justice: Restorative Justice and Democratic Professionalism*, *Law & Society Review*, 38(1), 139-176.

4) Česká republika a lidská práva

Domovní prohlídky ve světle aktuální judikatury Ústavního soudu

Miroslav Knob

Dne 14. listopadu 2012 vydal Ústavní soud další z nálezů[1], které se týkají problematiky porušování lidských práv při domovních prohlídkách u osob podezřelých z trestné činnosti. Jedná se o nález sp. zn. IV. ÚS. 2227/12, soudcem zpravodajem byl Miloslav Výborný.

Skutkově se nález týkal situace, kdy do domu, ve kterém měl muž podezřelý z trestné činnosti bydliště, přišla policie provést domovní prohlídku za účelem zabavení výnosů z této trestné činnosti. V domě měl však odděleně byt též stěžovatel (obýval první patro), nicméně policie na základě konstatování, že podle katastru nemovitostí není v domě více bytových jednotek, provedla prohlídku i u stěžovatele a zabavila mu některé jeho věci. Stěžovatel se proti postupu policie bránil standardními procesními způsoby, nicméně bez úspěchu.

Ústavní soud nejprve stručně vyložil povahu práva na nedotknutelnost obydlí (čl. 12 odst. 1 Listiny) jako součást práva na soukromí, tedy „můj dům, můj hrad“[2]. Takto vymezené právo plní funkci svobody (status negativus)[3] a státu nepřisluší do něj neoprávněně zasahovat. Ústavní soud zde tvrdí, že domovní prohlídka může být provedena pouze u té osoby, pro kterou byl vydán řádný příkaz k jejímu výkonu (odstavec 34 nálezů) a je nepřijatelné, aby byla provedena u jiné osoby, jak se stalo v případě stěžovatele.

Ohledně argumentace policie, že se podle katastru nemovitostí v domě nenachází žádné jiné bytové jednotky, Ústavní soud judikuje, že samotný tento fakt neznámá, že se v domě nenachází „obydlí“ jiné osoby (odstavec 43 nálezů) a policie tak měla provést důkladnější přípravu na tuto prohlídku (např. výslech podezřelého).

Na závěr Ústavní soud velmi kriticky na adresu policie dodává, že „postup policie ve stěžovatelově věci zjevně neodpovídal standardům zavazujícím policejní orgány demokratického právního státu“ [4]. Podle Ústavního soudu je takové jednání flagrantním porušením stěžovatelových práv a ani podezření ze spáchání vážného trestného činu či jakékoliv jednání stěžovatele nemůže tento zásah kompenzovat. Orgány policie by měly samy být schopny těmto excesům předcházet, či je následně alespoň napravovat. V případě stěžovatele se nestalo ani jedno, ani druhé.

Poznámky

[1] K předchozí judikatuře patří nálezy III. ÚS. 287/96, I. ÚS. 201/01 nebo II. ÚS. 362/06.

[2] Wagnerová, E., Šimíček, V., Langášek, T., Pospíšil, I. a kol.: Listina základních práv a svobod. Komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 330

[3]Ibid.

[4] Nález sp. zn. IV. ÚS. 2227/1. odst. 62.

The image shows a screenshot of the website for the Center for Human Rights and Democratization (CCHRD). The header features the organization's logo and name in Czech, with an 'English' link. A navigation menu includes 'ÚVOD', 'O CENTRU', 'BULLETIN', 'LIDÉ V CENTRU', 'AKCE', 'BLOG', 'STUDIE', and 'KONTAKT'. The main content area has a banner for 'Centrum je členem AHRI' with a photo of a hand holding the Earth. Below this is a section titled 'Centrum pro lidská práva a demokratizaci' with a brief description of the center's work. On the right side, there is a 'LISTOPADOVÝ BULLETIN' section with a 'Stáhnout (3,65 MB)' button and a 'Archiv starších čísel' link. At the bottom right, there is a red-bordered box containing an 'e-mail' input field and an 'Odebírat Bulletin' button. Five red arrows point downwards from the top right towards the subscription form, and one red arrow points from the right towards the 'Odebírat Bulletin' button.

Nedobrovolné hospitalizace

Strategická litigace vrací úder

Lenka Píčová

Během listopadu 2012 vydal ESLP dvě důležitá rozhodnutí týkající se nedobrovolných hospitalizací pacientů v psychiatrických zařízeních. V obou případech byli stěžovatelé, zastoupení právníky z Ligy lidských práv (LLP) a Mental Disability Advocacy Center (MDAC), úspěšní a dosáhli finančního odškodnění.

Bureš vs. Česká republika

V roce 2007 se pan Bureš, pacient léčící se s psychosociální poruchou, neúmyslně předávkoval tisíci léky, načež pod jejich vlivem vyrazil do obchodu. Na cestu si ovšem oblékl pouze svetr a polonahého ho na ulici zadržela policie. Byl převezen nejdříve na záchytnou stanicí, kde vůči němu byly použity omezující prostředky (přikurtování k posteli). Ty mu způsobily různá poranění, z nichž některá mají dlouhodobější charakter. Následně byl hospitalizován v psychiatrické léčebně, kde jeho nedobrovolná hospitalizace trvala bezmála dva měsíce.

ESLP přiznal stěžovateli odškodné kvůli nelidskému a ponižujícímu zacházení (čl. 3 Úmluvy), kterého se dopustilo zdravotnické zařízení a jeho zaměstnanci, když v případě pana Bureše použili nepřiměřené omezující prostředky, ačkoli pacient nebyl agresivní a použití kurtů tak nemělo žádné opodstatnění. Kritizováno bylo časté používání omezujících prostředků v léčebně bez dostatečného důvodu a bez provádění pravidelných kontrol pacientů. Soud též konstatoval porušení procesních postupů při vyšetřování případu, když byly orgány činnými v trestním řízení vyšetřování nedůvodně zastaveno a stěžovateli tak upřena ochrana práv zaručených čl. 3 Úmluvy.

Sýkora vs. Česká republika

Pan Sýkora byl v roce 2000 bez svého vědomí kvůli duševní poruše zbaven způsobilosti k právním úkonům. Jakmile se o zbavení dozvěděl, podal proti rozhodnutí odvolání, které bylo úspěšné. V roce 2004 byl ovšem znovu rozhodnutím soudu zbaven svéprávnosti, načež následovalo opět jeho odvolání a zrušení rozsudku. V roce 2007 na základě nového znaleckého posudku soud rozhodl, že není důvodné zbavovat pana Sýkoru způsobilosti, jelikož je i přes psychické onemocnění schopen činit právní úkony. Celkem byl ale stěžovatel zbaven způsobilosti k právním úkonům dva roky a šest měsíců. Během té doby byl mimo jiné nedobrovolně hospitalizován v psychiatrické léčebně.

ESLP v rozhodnutí uvedl, že při zbavení osobní svobody (čl. 5 odst. 1 Úmluvy), jímž umístění do léčebny se souhlasem opatrovníka je, musí mít dotčená

osoba k dispozici dostatečné garance proti svévoli. Dle rozsudku musí být osobě umožněno využití procesních prostředků k přezkumu zákonnosti hospitalizace i za situace, kdy je zbavena způsobilosti k právním úkonům. Jelikož tomu tak nebylo a přezkum nemohl pan Sýkora iniciovat, došlo k porušení práva na soudní ochranu dle čl. 5 odst. 4 Úmluvy. Dalším závěrem soudu bylo porušení práva na rodinný a soukromý život (čl. 8 Úmluvy) kvůli zbavení svéprávnosti, neboť zastoupení stěžovatele před soudem bylo pouze formální, jeho opatrovníci se s ním vůbec neselekali a v řízení byl použit neaktuální lékařský posudek. Zbavení způsobilosti nebylo dostatečně důkazně podloženo, řízení trpělo chybami a rozhodnutí ani nebylo panu Sýkorovi doručeno. MDAC na svých webových stránkách trefně poukázalo na kafkovský charakter příběhu člověka, který byl kvůli hádce se svou přítelkyní proti své vůli zavřen na psychiatrické oddělení, bez možnosti jakkoliv zakročit.

Psychiatrické léčebny v ČR bohužel i nadále zápolí s přetrvávajícími problémy v dodržování lidskoprávních standardů vůči klientům, současně se v těchto věcech zvyšuje počet stížností k ESLP. Potíže české psychiatrické péče jsou samozřejmě propojeny i s celkovou situací ve zdravotnictví, jež je obecně stále pojmáno značně paternalistickým způsobem (viz např. kauzy domácích porodů). I díky výše zmíněným rozsudkům však dochází ke změnám zaběhlých přístupů a zdravotnický personál, soudy atd. jsou vystaveni čím dál tím důslednější kontrole svých postupů a chování.

V návaznosti nejenom na tyto rozsudky reagovalo Ministerstvo spravedlnosti vydáním nové metodiky[1] k detenčnímu řízení určené soudům, advokátům a psychiatrickým léčebnám, kterou zpracovali právníci LLP a MDAC. Od 1. ledna 2013 také začíná platit novela občanského soudního řádu, která (konečně) mění dosavadní nevyhovující úpravu detenčního řízení.

Poznámky

[1] Metodická příručka k postupu soudů, advokátů a zdravotnických zařízení v řízení o nedobrovolné hospitalizaci pacientů s duševní poruchou, 6. 11. 2012, (<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=2375&d=325687>).

Zdroje

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva, *Bureš proti České republice* ze dne 18. října 2012, stížnost č. 37679/08.

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva, *Sýkora proti České republice* ze dne 22. listopadu 2012, stížnost č. 23419/07.

Tiskové prohlášení Ministerstva spravedlnosti ke čtyřem rozsudkům Evropského soudu pro lidská práva ve věcech proti České republice, 22. 11. 2012, (<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=2375&d=325983>).

5) Recenze

Tomáš Němeček – Pavel Rychetský:

Diskrétní zóna

(Vyšehrad, 2012, 278 stran)

Klára A. Samková

První, co mne napadlo, když jsem uviděla knížku za výlohou Kanzelsbergerů, bylo, že doufám, že to s Rychetským nedopadne jako s Motejlem. LEXikon Otakara Motejla, který s ním sepsala roku 2006 Renata Kalenská, byl totiž vynikající – a Dr. Motejl čtyři roky poté, pravda, ve svých 78 letech, zemřel. Doufejme tedy, že vydání memoárů dalšího předního, ba nejpřednějšího současného českého právníka nebude znamenat totéž, co se svého času říkávalo o Řádu Bílého lva: ten totiž dostati s jistotou znamenalo buď o funkci přijít či rovnou atentátu podlehnouti...

Rozhovor Tomáše Němečka, našeho nejlepšího – a chtělo by se říci jediného fundovaného – novináře zabývajícího se právní problematikou, s předsedou Ústavního soudu je v mnohém překvapivý. Vrhá totiž na osobu dotazovaného podstatně jiné světlo, než v jakém jej mnozí jeho soupeřníci viděli či vidí. Protože u řady událostí jsem ve větší či menší blízkosti stála, myslím, že jsem oprávněna říci, že míra sebestylizace zpovídaného je velmi malá, takže se na tento rozhovor můžeme ve velmi velké míře spolehnout jako na objektivní pramen historických událostí. Což je jeho velikou předností.

Nemohu začít jinak než chválou přípravné práce, které musel Tomáš Němeček podniknout, aby mohl materiál utříbit do takového tvaru, v jakém jej předložil čtenáři. Je evidentní, že pan Němeček strávil množství času v archivech, že prošel celý spis StB vedený na Pavla Rychetského, že se pečlivě zaobíral politickým působením zpovídaného, takže posléze byl schopen položit otázky s přesností skalpelu neurochirurga. Vynaložené úsilí se evidentně vyplatilo, protože dotazovaný odkryl nejedno historické zákoutí svého života. Pro mne bylo osobně největším překvapením úzké sepětí Pavla Rychetského s disentem. Jistěže jsem zejména v průběhu našeho krátkého souputnictví, mne jako poslankyně Federálního shromáždění a JUDr. Rychetského ve vládních funkcích v letech 1990 – 1992, věděla, že Pavel Rychetský patřil ke skupině, z níž se posléze vytvořilo Občanské hnutí, ale nevěděla jsem, že tyto vazby byly tak osobní. Skrze tato osobní přátelství, zejména s Jiřím Dienstbierem, Petrem Pithartem a Pavlem Dostálem jsem alespoň nyní, dvacet let po událostech samotných, pochopila některé právní názory pana Rychetského, které pro mne byly až do pře-

čtení této knížky zhola nepochopitelné. Také už chápu, odkud se vzal požadavek Pavla Dostála, aby se nejdříve začala projednávat nová Ústava: bezpochyby tento názor převzal od svého přítele Pavla Rychetského, který měl novou Ústavu takřikajíc v šupletí. Vzpomínám si, že na prvním zasedání Federálního shromáždění nám organizační oddělení hodilo na lavice k projednání parlamentní tisky, které se neprojednaly v minulém volebním období, s tím, že se mají projednat. Jediný, kdo se tomu vzepřel, byl právě Pavel Dostál, který se ve Sněmovně vztyčil a začal se dožadovat projednávání nové Ústavy. Podpořila jsem jej tenkrát, co jsem mohla, načež jsme tam stáli jako idioti zrovna my dva. A byl to kupodivu posléze první předseda českého Ústavního soudu Zdeněk Kessler, kdo nás ale velmi rychle utřel, že jsme blbí a ničemu nerozumíme a samozřejmě se mají projednávat jakési úplně pitomé novely zákonů, které již dávno zapadly do hlubin času. Kdyby tenkrát Pavel Rychetský dal alespoň trochu najevo, že nová Ústava má smysl, že je připravena, jsem přesvědčena, že by se k nám bylo velmi rychle přidalo dostatečné množství poslanců, abychom otázku nové Ústavy vznesli a na jejím projednání trvali. Soudím tak ze „šrumce“, který po našem „utřetí“ s Pavlem Dostálem nastal – bylo to poprvé, kdy jsem sbírala „parlamentní kondolence“. Dějiny se mohly vyvíjet jinak.

Autogramiáda knihy Diskrétní zóna. Zdroj: www.ivseshrad.cz

Pokud bychom měli hodnotit obsah rozhovoru, pak je zřejmé, že v osobě JUDr. Rychetského se prolínají dvě roviny jeho osobnosti: rovina politika a rovina právníka. O osobnosti politika Rychetského se dozvíme velmi mnoho, stejně jako o událostech, kterých byl účasten, a to zejména v druhé polovině 90. let. Zde je možno připomenout „Devětaosmdesátý“ Petra Pitharta, ke kterému Rychetský přidává řadu podrobností ze začátku 90. let a na který v časové linii svým způsobem navazuje. Škoda, že Rychetský se dotýká období, táhnoucího se až do roku 2003 jen na pár desítkách stran... Lze pouze doufat, že se JUDr. Rychetský ve svých vzpomínkách ještě do této doby vrátí a poskytne čtenáři „nášup“ toho, na co jej tak pěkně prostřednictvím pana Němečka namlsal...

I když moje politické já zůstalo v některých aspektech knížky neukojeno, není to nic proti hladu, který z obsahu knížky pociťuje moje právnícké já. Jak JUDr. Rychetský v některých rozhovorech poskytnutých médiím v uplynulých letech přiznal, prodělalo jeho právnícké já značnou metamorfózu. O té se, žel, dozvíme jen velmi

málo, případně nic. Můžeme ji dovést pouze z několika postojů, zejména k práci Ústavního soudu, které vypravěč čtenáři laskavě přepustí.

Úvah *de lege ferenda á margo* Ústavního soudu se bohužel dočkáme málo: jako kdyby pisatelům došel dech, anebo, doufejme, jako kdyby si toto téma schovávali na dobu, kdy zpovídaný nebude již členem předmětné instituce a bude se moci vyjádřit otevřeněji. K tomu, co uvádí o fungování Ústavního soudu nyní, je možno vyjádřit nic než souhlas. Především se jedná o samotný výběr soudců Ústavního soudu, kdy podle JUDr. Rychetského není možné, aby soudce Ústavního soudu navrhovali lidé, „jejichž kvalifikace spočívá v tom, že chodí hrát tenis na stejné kurty, na kterých hraje pan prezident.“

V otázce nominace a jmenování soudců Ústavního soudu se dostáváme k jednomu z těch bodů, kdy mohu velmi dobře posoudit míru objektivnosti zpovídaného. Zatím jsem pouze chválila. Nyní nechválím. Otázka tazatele zněla, zda respondent nelituje, že na soud nepřišel některý z Klausových kandidátů, jež odmítnul Senát. Mimo jiné též advokátku Veselou Samkovou. Pan předseda Ústavního soudu odpovídá, že „neupírá senátorům právo vytýčit si svá kritéria a své představy na nominace k Ústavnímu soudu.“ Tak to ale, pane předsedo, nebylo... V době, kdy Senát ve výborech projednával prezidentovy kandidáty, jste Vy byl senátorem, byl jste členem minimálně ústavně-právního výboru a měl jste přímou možnost – které jste více než vrchovatě využil – některé kandidáty významně... nedoporučit. Což jste učinil, a to dokonce i v době, kdy probíhala samotná volba a Vám ještě ani neoschl prezidentův podpis na Vaší jmenovací listině předsedy Ústavního soudu. Z knížky vysvítá, že Vaše angažmá na Ústavním soudu na místě jeho předsedy bylo domluveno již měsíce předem. Myslím, ba jsem přesvědčena, že jestliže jste s některými lidmi hluboce nesouhlasil, měl jste to prezidentovi prostě říci, domluvit stažení kandidatury a nepodrobovat je marně grilování Senátem, které patří k těm nejotřesnějším zážitkům, které jsem ale spoň já osobně zažila.

Závěrečná kapitola knížky se jmenuje „O dobrém zvyku neohlížet se příliš zpět“. Doufejme však, že dojde k prolomení tohoto zvyku, jelikož toho nevysloveného či nedořečeného zůstává u JUDr. Rychetského ještě velmi mnoho. Při jeho pravděpodobně nepřilíš kladnému vztahu k akademickým institucím se nelze nadít, že by se dobrovolně podrobil vědeckému zpytu. Doporučila bych proto zachovat stávající model, který již prokázal svou funkčnost tím, že jazykem velmi jasným, právnícky jasným a historicky srozumitelným pan Tomáš Němeček z evidentně nepsavého předsedy Ústavního soudu vydoloval to, co vydoloval. Vydoloval to výborně. Pánové, chce to ovšem druhý díl!

Monitoring lidskoprávních publikací

Přehled aktuálních odborných článků o lidských právech

Vendula Karásková – Miroslav Knob

Vnitrostátní právo

- Crha, L.: Dozor státního zastupitelství nad dodržováním právních předpisů při výkonu ústavní a ochranné výchovy – postřehy zevnitř státního zastupitelství. Státní zastupitelství 11-12/2012.
- Jamborová, K.: Výkon práva shromažďovacího na pozemních komunikacích. Právní rozhledy 23-24/2012.
- Koudelka, Z.: Obnova demokracie. Trestní právo 1/2013.
- Vala, O.: Dozor státního zastupitelství nad dodržováním právních předpisů při výkonu ústavní a ochranné výchovy – postřehy vně státního zastupitelství. Státní zastupitelství 11-12/2012.
- Zeman, P.: Tresty a trestání v názorech českých občanů. Státní zastupitelství 11-12/2012.

Mezinárodní právo a právo Evropské unie

- Magurová, Z.: Pozitivní opatření zamerané na rodovú rovnosť v rozhodnutiach Európskeho súdneho dvora. Právny obzor 6/2012.
- Malád, D.: Eutanázia, asistovaná samovražda a účasť na samovražde – komparácia právnych úprav. Justičná revue 11/12.
- Mrázek, J.: Právní postavení Palestiny a otázka jejího uznání jako státu. Právník 8/2012.
- Vysocký, M.: Článek 8 odst. 2 písm. f) štatútu Medzinárodného trestného súdu: nová kategória ozbrojeného konfliktu nemajúceho medzinárodný charakter?. Právník 9/2012.

Politologie, mezinárodní vztahy, zahraniční politika

- Bílek, J.: V litevských volbách triumfovala levice, Mezinárodní politika 12/2012.

- Jiráková, E.: Mongolská politika nejen ve světle korupčních afér těžebního boomu, Mezinárodní politika 12/2012.
- Kaplan, M.: Podpora lidských práv v době ekonomické krize, Mezinárodní politika 12/2012.
- Kostrounová, J.: Arabské jaro 2011: sekularizace na ústupu? Nová vlna islamizace v zemích severní Afriky. Obrana a strategie 2/2012.
- Kraus, J.: Íránské aktivity v Afghánistánu: Konstruktivní nebo destruktivní přístup? Obrana a strategie 2/2012.
- Kříž, Z.: K některým aspektům aplikace mandátu RB OSN během operace NATO Unified Protector, Obrana a strategie 2/2012.
- Mejstřík, M.: Nebezpečí antipolitiky? Italský komik Beppe Grillo a jeho Hnutí 5 hvězd, Mezinárodní politika 12/2012.
- Řehák, V.: Západní Afrika: boj o ideje, nebo o moc? Mezinárodní politika 12/2012.
- Šisler, F.: Politická krize v Rumunsku v roce 2012, Mezinárodní politika 12/2012.
- Urbanovská, J.: Konceptualizace udržování míru OSN coby mezinárodního režimu, Obrana a strategie 2/2012.
- Varkočková, M.: Spojenečtí vojáci v Afghánistánu rukojmími Uzbekistánu, Mezinárodní politika 12/2012.
- Záhora, J.: Přinesou předčasné volby v Izraeli opět vítězství pravice? Mezinárodní politika 12/2012.

Rozsudky ESLP

- Clarke, K.: Jak pomoci Evropskému soudu pro lidská práva. Právník 8/2012.
- Čapek, J.: Princip ne bis in idem v pojetí Evropského soudu pro lidská práva. Trestní právo 12/2012.
- Čapek, J.: Trestně právní aspekty nenávislných projevů ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská práva. Trestní právo 1/2013.

www.centrumlidskaprava.cz

Centrum
pro lidská práva
a demokratizaci

Bulletin vydává Centrum pro lidská práva a demokratizaci
Adresa redakce Hubert Smekal, Joštova 10, 602 00 Brno, Česká republika
tel. 549 498 264 | e-mail hsmekal@fss.muni.cz | [webové stránky www.iips.cz](http://www.iips.cz)
Redakční rada Hubert Smekal (editor), Lukáš Hoder, Ladislav Vyhnánek,
Linda Janků | Sazba Tomáš Janků | ISSN 1804-2392.